

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

katedra geografie

Radka Kvantová

**SPÁDOVOST OBYVATEL ZA SLUŽBAMI
V REGIONU ORP TŘEBOŇ**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Stanislav KRAFT

České Budějovice, 2012

Prohlášení:

Tímto prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího mé bakalářské práce s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 02.05.2012

Podpis studenta

Tímto bych ráda poděkovala RNDr. Stanislavu Kraftovi za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl při tvorbě této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat starostům jednotlivých obcí za jejich spolupráci.

Anotace:

KVANTOVÁ, R. (2012): *Spádovost obyvatel za službami v regionu ORP Třeboň*. Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 73 stran.

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou procesů obslužné spádovosti obyvatel za službami ve vybraném regionu. Do zkoumaného území spadá správní obvod s rozšířenou působností Třeboň a přilehlé obce správního obvodu s rozšířenou působností České Budějovice, Soběslav, Trhové Sviny a Jindřichův Hradec. Takto vymezené území zahrnuje celkem 42 obcí. Základem práce bylo dotazníkové šetření ve vybraných obcích. Na základě vyhodnocení dotazníků byly vymezené obslužné regiony základních a středních škol, zdravotnických zařízení, maloobchodu a služeb. Následně byly tyto obslužné regiony srovnány s obslužným potenciálem obcí.

Klíčová slova

Region, obslužné regiony, služby, spádovost, středisko, ORP Třeboň a přilehlé obce

Annotation:

KVANTOVÁ, R. (2012): *Travel of inhabitants for services in ORP Třeboň region*. Bachelor thesis, University of South Bohemia, Pedagogical faculty, Department of Geography, 73 pages.

This bachelor thesis is analysing processes related to service availability in selected region. Inspected area is covering extended district of administration of Třeboň and related communities of district of České Budějovice, Soběslav, Trhové Sviny and Jindřichův Hradec. This selected area covers 42 municipalities in the region. The thesis is based on questionnaire research in selected villages. Following evaluation questionnaire defined a selection regions of education, health-care, retail and general service. As subsequent step, selected territories with it's demand were compared with service capacity of related villages.

keywords

Region, operating regions, services, catchment area, center, district of administration of Třeboň and related communities

Osnova

1	Úvod.....	8
2	Teoretická východiska	10
2.1	Region	10
2.2	Sociogeografická regionalizace	11
2.3	Služby.....	12
2.3.1	Služby v geografickém prostoru	15
3	Metodická východiska	17
3.1	Metody výběru obslužných středisek.....	17
3.1.1	Výběr středisek na základě statistických charakteristik	17
3.1.2	Výběr středisek na základě dynamických charakteristik	20
3.2	Vymezení sfér vlivu obslužných středisek.....	21
3.2.1	Vymezení sfér vlivu obslužných středisek na základě aketárních šetření	21
3.2.2	Vymezení sfér vlivu obslužných středisek na základě prostorových interakčních modelů.....	21
4	Vymezení a charakteristika zkoumaného území	23
4.1	Dopravní infrastruktura	25
4.2	Dopravní obslužnost.....	27
4.3	Obslužný potenciál obcí	29
5	Metodika práce	33
5.1	Sběr dat.....	33
5.2	Analýza dat.....	34

6	Analytická část.....	36
6.1	Obslužné regiony zdravotnických zařízení	36
6.2	Obslužné regiony základních a středních škol	42
6.2.1	Obslužné regiony základních škol	42
6.2.2	Obslužné regiony středních škol.....	48
6.3	Obslužné regiony maloobchodu a služeb.....	52
7	Syntéza sledované problematiky	57
7.1	Srovnání obslužného potenciálu obcí s obslužnými regiony zdravotnických zařízení.....	57
7.2	Srovnání obslužného potenciálu obcí s obslužnými regiony základních škol .	58
7.3	Srovnání obslužného potenciálu s obslužnými regiony středních škol.....	59
7.4	Srovnání obslužného potenciálu s obslužnými regiony maloobchodu a služeb	60
8	Závěr	62
	Seznam použité literatury	66
	Seznam obrázků, tabulek, grafů a příloh	69

1 Úvod

V moderním světě dochází ke změnám v sektorovém složení národního hospodářství a také ke změnám potřeb obyvatel. Ve vyspělých zemích má právě sektor služeb největší procentuální zastoupení. Poptávka po službách různého druhu neustále roste, čímž se zvyšuje i zaměstnanost v tomto sektoru. Největší koncentraci služeb nalezneme ve městech, hlavně potom ve velkých měst. Bohužel není reálné, aby všichni lidé mohli žít ve městech a své potřeby uspokojovat v místě svého bydliště. Obvykle nejsou menší obce schopné poskytnout služby pro každodenní potřeby svých obyvatel a ti jsou potom nuceni za nimi dojíždět. Při dojížděce je důležitým faktorem vzdálenost a s tím související dopravní a časová dostupnost. Záleží také na tom, o jakou službu se jedná. Pokud jde o služby mezi, které nepatří každodenní potřeby obyvatel, nemusí být vzdálenost určujícím faktorem.

Má práce se zabývá dojížděkou obyvatel obcí ORP Třeboň za službami v maloobchodu, zdravotnictví, školství a kultuře. Do vymezeného území nespadá pouze ORP Třeboň ale také přilehlé obce ORP České Budějovice, Trhové Sviny, Soběslav a Jindřichův Hradec. Základem práce bylo dotazníkové šetření provedené přes starosty případně přes jejich zástupce ve 42 vybraných obcích.

Hlavním cílem této práce je zjistit kam spádují obyvatelé vybraných obcí za danými druhy služeb. Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření stanovit střediska dojížděky za službami a vymežit obslužné regiony základních škol, středních škol, zdravotnických zařízení maloobchodu a ostatních služeb. Dále potom vytvořit obslužný potenciál obcí a následně srovnat s vytvořenými obslužnými regiony. Posledním cílem je optimalizace rozložení služeb v řešeném území a případná kritika administrativního členění regionu.

Hypotézy

1. Předpokládám, že hlavní postavení bude mít v celém vymezeném území město Třeboň. Podle počtu obyvatel je největším městem a zároveň disponuje největším zastoupením služeb z celého zkoumaného území. Toto potvrzuje také ve své práci Vácha (2012) na příkladu ORP Tábor. Podle sociogeografické regionalizace Hampla (2005) je Třeboň střediskem na úrovni mikroregionů 1. stupně. V Jihočeském kraji vymezil Hampl (2005) 12 středisek mikroregionální úrovně. Podle komplexního regionálního významu má v Jihočeském kraji Třeboň velmi dobré postavení. Na rozdíl od mnoha obcí s rozšířenou působností Jihočeského kraje se Třeboň stala mikroregionálním střediskem a svým komplexním regionálním významem stojí za bývalými okresními městy. Výjimku bude v tomto případě tvořit dojíždka do základních škol, která je lokálním procesem. Děti obvykle dojíždějí do obcí jim méně vzdálených. Dojíždka do středních škol bude ovlivněná blízkostí krajského města České Budějovice a bývalého okresního města Jindřichův Hradec. Dojíždka do středních škol se uskutečňuje na vyšší hierarchické úrovni mezi mikroregiony 1. stupně a jednotkami vyššími. (Hampl 2005)
2. Dále potom předpokládám, že město České Velenice bude dobře uspokojovat potřeby svých obyvatel a obyvatel okolních obcí. Vymezený region má nepravidelný tvar, který je protáhlý směrem ke státním hranicím s Rakouskem, kde vzniká periferní území. Obce ležící v těchto oblastech bývají dosti vzdálené od jádra (hlavního střediska) nodálních regionů. To může být pro nemobilní obyvatele, kteří jsou odkázáni na dopravní obslužnost těchto obcí velký problém. (Kubeš, Kraft 2011) Město České Velenice se nachází v periferní oblasti regionu přímo u státních hranic. Díky své marginální poloze a populační velikosti by mělo být schopné poskytnout minimálně základní druhy služeb.
3. Do vymezeného území spadají také přilehlé obce jiných správních obvodů, které by mohly spádovat do větších obcí ORP Třeboň nebo přímo do města Třeboň. Naopak obce Ponědraž, Ponědrážka a Frahelž by mohly spádovat mimo svůj správní obvod do města Veselí nad Lužnicí, které spadá do ORP Soběslav. Město Veselí nad Lužnicí disponuje mnoha službami a mohlo by být pro tyto obce dostupnější než Třeboň.

2 Teoretická východiska

2.1 Region

Popis samotného pojmu region není jednoznačný. Jednotlivé regiony se od sebe odlišují svými určitými přírodními, ekonomickými, sociálními či kulturními rysy. Mnoho vědeckých oborů se zabývá právě definicí regionu. Pojetí regionu se lidé snažili objasnit již v antické minulosti. (Klapka, 2008) Původ slova region nalezneme v latinském výrazu „regere“ v překladu ovládat a později „regio“ tedy krajina či politické území. (Bašovský a Lauko 1990, citováno v Klapka 2008) Dnes je pojem region nedílnou součástí mnoha vědeckých výzkumů i politických zájmů. Nejvíce se o území, krajinu zajímají právě geografické disciplíny a zabývali se jimi i v minulosti.

Je zde mnoho možností jak definovat tento pojem. Region je územní jednotka neboli prostorová jednotka, která vzniká územní či prostorovou diferenciací geografické sféry. Záleží na kriteriích a vlastnostech regionu. Regiony nemusejí vznikat pouze jako odlišné územní jednotky ale i na základě vazeb mezi sebou. Podle vlastností, obsahu či hierarchické úrovně můžeme nahlížet na dělení regionu pokaždé jinak. (Klapka, 2008).

K základnímu dělení regionů patří region homogenní neboli formální a region nodální neboli spádový. (Anděl, 1996)

Homogenní (formální) region - „region vnitřně stejnorodý, vymezený na základě podobných vlastností jevů vlastních danému regionu“ (Anděl, 1996, s. 21). Nejčastěji bývají tyto regiony zastoupeny ve fyzické geografii například jako regiony s vysokým úhrnem ročních srážek nebo s výskytem podzemních minerálních vod. Dále se mohou vyskytovat i v humánní geografii, jako regiony se stejnou národností obyvatel či se stejným náboženským vyznáním obyvatel. Homogenní region se skládá z jádrové oblasti a ostatních oblastí.

Nodální (spádový) region - nebo také nazýván funkční. „Nodální regiony jsou založeny na vazbách a interakcích mezi jádrem regionu a jeho zázemím. Základ vymezení nodálních regionů tvoří funkční vztahy v území“ (Klapka, 2008, s. 379). „Na rozdíl od regionů homogenních jsou regiony nodální vnitřně heterogenní“ (Klapka, 2008, s. 380). V této práci vymezují právě nodální (spádový) region dojížděky do škol, zdravotnických

zařízení, za maloobchodem a službami. Zde je určena intenzita vazby podle počtu obcí, ze kterých vyjíždějí obyvatelé do centra regionu. Obdobným způsobem vymezoval nodální regiony dojížděky za službami ve své práci Hampl (1988).

Dalším typem může být region plánovací, „chápán jako území, pro které se tvoří určitý plán, regulační či rozvojový. Typickým příkladem jsou regiony NUTS II v ČR (tzv. regiony soudržnosti)“ (Klapka, 2008, s.377), nebo region administrativní.

2.2 Sociogeografická regionalizace

Každá část země, kontinentů, států i státy samotné či jakékoliv malé územní celky mají svá určitá specifika. Podle určitých kritérií a různým způsobem můžeme tato území členit (Anděl, 1996). V geografii je proces prostorového rozdělení území nazýván regionalizace. Anděl (1996, s.25) vysvětluje pojem regionalizace jako proces formování regionů nebo také jako „ proces vymezování územních jednotek na základě určitých znaků a oddělované od území, která tyto znaky postrádají.“ Podle toho na co se v daném prostoru zaměříme, rozlišujeme sociogeografickou či fyzicko-geografickou regionalizaci.

Sociogeografická regionalizace se zabývá sociální částí krajiny, fyzicko-geografická regionalizace se zabývá fyzickou částí krajiny a obě dvě jsou objektem studia regionální geografie. Jiným příkladem může být regionalizace demografická či regionalizace sídel, kterou využívají hlavně demografové. Dále potom ekonomická regionalizace nebo regionalizace kontinentů, velkých států či jen ČR. Záleží, na co se v daném území zaměříme a podle jakých kritérií chceme regiony formovat. Pro formování regionů se při regionalizaci využívají různé metody neboli tzv. prostorové analýzy. Například kartografická metoda, shluková analýza, gravitační model, difuzní model, kritériální soustavy nebo metoda na základě geografické mobility. Metoda na základě geografické mobility se využívá při dojížděce obyvatel za službami či za prací a lze takto stanovit regiony pracovní, obslužné, výrobní, migrační, komplexní (Anděl, 1996). Tuto metodu využívám ve své práci.

Území našeho státu lze rozdělit na čtyřstupňovou hierarchickou soustavu regionů (Hampl, Ježek, Kühnl 1976, citováno v Anděl 1996)

- 1) Subregiony, či mikroregiony 1 řádu,
- 2) Mikroregiony, či elementární sociální geografické regiony,
- 3) Mezoregiony
- 4) Makroregiony

ČR má také své administrativní (politické) členění, které je odlišné od sociogeografického členění ale mohou mezi nimi být určité vazby. „ Sociogeografický region se vyznačuje neustálým pohybem, je trvale dynamickým jevem. Administrativní celek je naproti tomu stabilní a může beze změny přetrvávat staletí“ (Anděl, 1996, s.73). Území České republiky bylo politicky rozděleno podle ústavního zákona 129/2000 Sb. 1.ledna 2000 na 14 krajů, které jsou vyššími územními samosprávnými celky, 76 okresů, které jsou od roku 2003 stanoveny pouze jako menší územní celky a jejichž pravomoc byla přenesena na kraje nebo z větší části na obce s rozšířenou působností neboli ORP (obce III.stupně). V České republice bylo podle zákona 314/2002 Sb. k 1. lednu 2003 stanoveny 205 obcí s rozšířenou působností. Nejnižší samosprávnou územní jednotkou je 6 248 obcí, některé z nich jsou stanoveny jako obce s pověřeným obecním úřadem (obce II.stupně).

2.3 Služby

Služby jsou dnes nedílnou součástí národního hospodářství každého státu hlavně potom vyspělých států. Význam služeb začal být vnímán až v první polovině 20. století, kdy začalo docházet k významnému rozvoji sektoru služeb. Což souviselo s rozvojem dopravy a spojů. Ve 30. letech 20. století byla formulována nová teorie tří sektorů, kdy se služby staly významnou součástí národního hospodářství zemí a tedy terciárním sektorem. Touto teorií se později zabýval a hlouběji ji ve svých pracích rozpracoval C.Clark (1940). Dnes je Clárkův 3-sektorový model národního hospodářství nahrazen modelem pěti sektorů, kam spadají navíc vysoce specializované služby, věda a výzkum. (Szczyrba, 2008) „Vysoký podíl sektoru služeb v národních ekonomikách hospodářsky

vyspělých zemí je důsledkem rozvoje nových odvětví v rámci služeb, například finanční a informační služby, služby spojené s cestovním ruchem nebo služby pro podnikání“ (Szczyrba, 2008, s. 272). Zájem o služby závratně roste a s ním i ekonomický význam služeb. Ve vyspělých státech tvoří sektor služeb více, jak 60% někde i 80% národního hospodářství.

Dle Szczyrba (2008, s. 275) jsou „výstupy sektoru služeb nemohou být skladovány, transportovány nebo vlastněny. Služby lze koupit, prodat, ale nelze je fyzicky uchopit.“ Dále Szczyrba (2008, s. 276) tvrdí, že „nalezení vhodné definice je často spojováno s hledáním přehledném klasifikace služeb.“ Služby, které uspokojují potřeby jednotlivců jsou tzv. služby obyvatelstvu. Podle Szczyrby (2008, s. 276, citováno v Cimler 1998) „lze tyto služby rozdělit na :

Služby věcné – služby související s hmotnými statky, například služby opravárenské, údržbářské nebo služby čištění, prádelen, dopravní služby

Služby osobní – slouží člověku bezprostředně, nikoli přes hmotné statky, například služby ve zdravotnictví, školství, služby osobní dopravy atd.“

Jednu z nejvíce používaných klasifikací služeb, která se zaměřuje na koncového uživatele a spotřebitele, definuje Szczyrba (2008, s. 276 z Johnston a kol. 2000) takto:

1. „Spotřební/spotřebitelské služby – jsou orientovány na koncového individuálního zákazníka, spotřebitele. Jednotlivé aktivity jsou zkoumány v rámci jednotlivých subdisciplín: geografie maloobchodu a cestovního ruchu, které se zabývají vývojem spotřebních preferencí obyvatel.
2. Tržní/pro podnikání (business) služby – lze rozdělit na výrobní služby pro podniky (producer services), dopravní a komunikační služby.
3. Výrobní služby – jsou orientovány na potřeby podniků a firem, někdy označované jako intermediate services. Tyto služby jsou vázané na ostatní aktivity výrobní i nevýrobní (banky, právnícké kanceláře), jejich produktem jsou tzv. intermediální výstupy, tj. také produkty nevýrobní povahy, které poptávající subjekt použije k výrobě finálního produktu.

4. Veřejné služby – služby, které poskytuje či pomáhá financovat veřejný sektor od úrovně státní správy, přes regionální po municipální úroveň (veřejné správa, obrana, zájmové spolky atd.).“

2.3.1 Služby v geografickém prostoru

Vzhledem k tomu, že jsou služby nehmotné a nelze je přepravovat v prostoru, musejí obyvatelé za nimi dojíždět. Proto je důležité, aby byly služby v prostoru dobře rozmístěny. „Nejdříve byl za hlavní lokalizační faktor rozvoje služeb v prostoru pokládán demografický faktor.“ (Szczyrba, 2008, s. 280) Tedy koncentrace služeb do větších měst. Druhým významným lokalizačním faktorem rozmístění služeb v prostoru byl stanoven strukturní faktor, „který vysvětluje lokalizaci určitých druhů služeb podle frekvence jejich využívání. Na základě toho byla zařízení služeb rozdělena do tří kategorií: základní (uspokojují každodenní potřeby), vyšší (uspokojují potřeby na určité časové období), nejvyšší (uspokojují potřeby jen někdy)“ (Szczyrba, 2008, s. 280). První teorii uspořádání služeb v prostoru je Christallerova teorie centrálních míst formulována ve 30. letech 20. století. Základem pro tuto teorii byl právě demografický a strukturní faktor. (Szczyrba,2008).

Teorie centrálních míst

Tato teorie byla vytvořena W.Christallerem v roce 1933, který vycházel z rozmístění sídel v jižním Německu. „Teorie vysvětluje prostorovou organizaci lokalizace o obslužných zařízeních v lidských sídlech.“ (Ivanička, 1983, s. 332) Malá sídla obvykle disponují pouze určitým druhem služeb. Obyvatelé těchto sídel jsou nuceni své širší potřeby uspokojovat v jiných sídlech nacházejících se v dosažitelné vzdálenosti. Důležité je, aby vzdálenost mezi sídly nebyla příliš velká, tím by se zvyšovala cena kupovaného výrobku či služby. Služby, které slouží pro každodenní potřeby (základní služby), si obyvatelé špatně vybavených obcí obstarávají co nejbližší k jejich bydlišti. Určité druhy služeb a produktů jsou nakupovány jen někdy a zázemí těchto služeb tvoří vyšší počet obyvatel. Aby mohly obslužné zařízení ekonomicky fungovat, musí uspokojovat potřeby určitého množství zájemců. „Tímto se utvářejí určité sféry vlivů, které určují lokalizaci obslužných zařízení v centrálních místech.“ (Ivanička, 1983, s. 332) Vnější hranice těchto sfér vlivů jsou stanovené podle výšky dopravních nákladů, které musí poptávající vynaložit, aby mohl nabízených služeb využít.

„Každé centrální místo (obslužné středisko) má svoje zázemí, resp. doplňující prostor, jehož velikost roste v závislosti od významového stupně centrálního místa. Tyto zázemí

by měly mít teoreticky tvar šestiúhelníků.“ (Ivanička, 1983, s. 334) Ve vrcholech těchto šestiúhelníků by se měla nacházet centra nejbližší nižšího řádu. (Szczyrba, 2006)

3 Metodická východiska

3.1 Metody výběru obslužných středisek

Tato část mé práce se zabývá jednotlivými metodickými přístupy, pomocí nichž je možné vybrat střediska obslužné sféry a hodnotit jejich hierarchické úrovně. Při popisu vycházím hlavně z Maryáše (1983) a Szczyrby (2006).

Pro výběr středisek obslužné sféry můžeme použít metodu:

- „výběr středisek na základě statistických charakteristik – střediska vymezujeme na základě údajů o funkci, kapacitě a využití zařízení maloobchodu a služeb v sídle. Pro tuto metodu jsou využívána data, která jsou zjišťována statistickými úřady.
- výběr středisek na základě dynamických charakteristik – jde o vymezení středisek na základě velikosti obsluhovaného území, na základě obslužných procesů mezi sídly. Pro výběr středisek se využívají data získaná anketárním šetřením zaměřená na spádovost obyvatelstva za obslužným vybavením sídel.“ (Szczyrba, 2006, s. 28)

3.1.1 Výběr středisek na základě statistických charakteristik

Práce, které se zabývají tímto tématem metodicky vycházejí z Christallerovi teorie centrálních míst, která „patří ve své původní podobě mezi zástupce statistických teorií. Teorie předpokládá, že si města postupně vytvářejí obslužnou funkci pro svoje širší okolí.“ (Muliček, 2008, s. 102) „Christallerovský model prostoru předpokládá, že každé obslužné středisko, tzv. centrální místo vytváří a poskytuje zboží a služby, tzv. centrální funkce. Dále předpokládá, že každé středisko (centrální místo) vyššího řádu poskytuje rovněž zboží a služby všech středisek nižšího řádu.“ (Szczyrba, 2006, s. 26)

Pro jiné určení střediskovosti sídla použil Christaller tzv. přebytek významnosti. Význam města nezávisí pouze na výšce počtu jeho obyvatel ale také na počtu obyvatel

v jeho zázemí. „Z plnění určitých funkcí pro zázemí vzniká tzv. přebytek významnosti tedy rozdíl mezi poskytovanými službami v sídle a potřebami obyvatel sídla ve tvaru:

$$C = B - B_z$$

C=střediskovost sídla

B=poskytované služby v sídle

B_z=poskytované služby v sídle spotřebované obyvateli sídla

V tomto smyslu se tvoří pojem centrality města, který vyjadřuje plnění centrálních funkcí vůči zázemí (Ivanička, 1983, s. 332)

Určení střediskovosti sídla podle druhů funkcí sídla

Většina autorů zabývajících se tímto tématem „určují střediskovost sídel na základě koncentrace druhů zařízení maloobchodu a služeb v sídlech nebo také podle výskytu specializovaných druhů zařízení“ (Maryáš, 1983). Například Smailes (1967) provedl výzkum v Anglii ve Wallesu v 40letech, kdy určil střediskovost sídel právě podle vybraných druhů obchodu a služeb a podle toho stanovil pět hierarchických úrovní středisek. Další kdo se touto tematikou zabýval, byl Berry (1967), který svůj výzkum provedl ve venkovských oblastech v Iowě a Jižní Dakotě v USA. Podle něj je počet druhů zařízení obslužné sféry v sídle závislý na počtu obyvatel. V 60 letech bylo na území USA provedeno mnoho analýz, které došly k závěru, že existuje závislost mezi počtem druhů zařízení a počtem obyvatel střediskových sídel. Hagget (1965) následně vyvodil závěry z těchto prací :

- 1) „ve větších střediscích je počet druhů zařízení značně vyšší než v malých střediscích
- 2) závislost mezi počtem obyvatel sídla a počtem druhů zařízení má charakter křivky, na každou jednotku přírůstku počtu obyvatel je přírůstek počtu druhů zařízení obslužné sféry proporcionálně menší.“ (Maryáš citováno z Hagget, 1965)

Boustedt (1967) provedl svůj výzkum na území Bavorska. Klasifikoval středisková sídla do 4 hierarchických stupňů podle zařízení maloobchodu a služeb. A následně tyto sídla hodnotil podle velikosti obcí a jejich zaměstnanecké struktury. Podle tohoto

výzkumu „obce do 2 tis obyvatel jsou jen výjimečně středisky, kdežto obce nad 10tis jsou téměř všechny“ (Maryáš, 1983, s. 63).

Bohužel tato metoda určení středisek pouze podle druhů funkcí sídla není přesná. Hodnotí obslužnou funkci sídla hlavně podle počtu obyvatel sídla a následně až podle rozsahu obsluhovaného zázemí. „Tato metoda je spíš orientační a může být opodstatněná v případech, kdy nejsou dostupná jiná data, která by lépe charakterizovala střediskovost sídla, nebo pokud je doplněna ještě dalšími charakteristikami.“ (Maryáš, 1983, s. 64)

Určení střediskovosti sídla podle tzv. přebytku významu

„Tento metodický přístup je založen na kvantifikaci tzv. přebytku významu sídla, zjišťujeme, zda sídlo dosahuje vyšší ukazatele než by podle průměrných ukazatelů na 1 obyvatele ve zkoumaném území a vzhledem k počtu obyvatel v sídle mělo dosahovat.“(Maryáš, 1983, s. 64) Určení střediskovosti tímto způsobem se opírá především o metody:

Určení střediskovosti sídla podle počtu obslužných zařízení – tuto metodu použil ve svých výzkumech v Nové Anglii Johnston (1964), základem pro tento výzkum byly data o počtu obslužných zařízení.

„Podle procentního zastoupení vybraných typů vybraných typů obchodů v sídle na úhrn všech těchto obchodů ve zkoumaném území určuje maloobchodní funkci sídla a od této hodnoty odečítá procentní zastoupení počtu obyvatel sídla na celkovém počtu obyvatel zkoumaného území. Sídla s kladnou hodnotou indexu považuje za střediska“ (Maryáš, 1983, s. 64)

Určení střediskovosti sídel podle kapacit obslužných zařízení – určujícím faktorem jsou v této metodě data o zaměstnanosti v maloobchodě . Základem je „porovnání podílu zaměstnaných v těchto odvětvích v sídle s průměrným podílem zaměstnaných v obslužné sféře nebo maloobchodě na zkoumaném území“ (Maryáš, 1983, s. 64)

Určení střediskovosti sídel podle využití obslužné sféry sídla – tato metoda využívá data o realizované maloobchodním obratu a termín přebytek významu sídla nahrazuje termínem kladný nákupní spád.

Nákupní spád kladný lze vymezit jako část výdajů obyvatel jiných sídel v maloobchodní síti daného sídla.

Nákupní spád záporný lze vymezit jako část výdajů obyvatel daného sídla v maloobchodní síti jiných sídel.

Saldo nákupního spádu je rozdíl mezi nákupním spádem kladným a záporným. (Maryáš, 1983)

Určení střediskovosti sídla podle komplexnějších ukazatelů

V pracích, které používají tuto metodu se objevují výše uvedené metodické přístupy v různé kombinaci nebo mohou být použity komplexnější matematické indexy jako například index centrality, podle Scotta (1973) je tato metoda „nejvhodnější z metod založených na statistických charakteristikách, pokud není určení střediskovosti sídla založeno jen na údajích o počtu zařízení.“ (Maryáš, 1983, s. 67, citováno z Scott 1973)

3.1.2 Výběr středisek na základě dynamických charakteristik

Tato metoda, založená na údajích o spádovosti obyvatel za službami, se nepoužívá pouze pro určení střediskovosti sídel a jejich hierarchické uspořádání ale hlavně pro „určení rozsahu jednotlivých středisek a zjištění intenzity vztahu středisko – zázemí“ (Maryáš, 1983, s. 68).

Nejvhodnějším způsobem jak získat informace pro daný výběr je anketární šetření, které je prováděné přímo v domácnostech a můžeme ho provést formou interview, rozesláním dotazníků poštou, přes soustavu ZDŠ, kdy za děti odpovídají rodiče. Pokud bychom ale chtěli zkoumat rozsáhlejší území je vhodnější toto šetření provést přes starosty obcí nebo učitele škol.

Na rozdíl od metod využívajících statistické charakteristiky je tato metoda mnohem více pravdivější i přesto, že výsledky nemusejí být vždy plně reprezentativní (Maryáš, 1983). V této práci byla použita právě metoda výběru středisek na základě dynamických charakteristik a dotazníky byly rozesílány starostům jednotlivých obcí ORP Třeboň a vybraným obcím ORP Soběslav, Jindřichův Hradec, Trhové Sviny a České Budějovice.

3.2 Vymezení sfér vlivu obslužných středisek

Pro vymezení zázemí celé obslužné sféry používáme metody, které jsou založené na:

anketárních šetření

interakčních modelů

3.2.1 Vymezení sfér vlivu obslužných středisek na základě anketárních šetření

Při této metodě se používají dva způsoby jak zjistit spádovost obyvatel za službami a to buď anketou ve vybraných obslužných zařízeních určitého střediska nebo anketou ve všech sídlech zkoumané oblasti. První způsob šetření je používán spíše při zjišťování struktury spotřebitelů, není totiž možné přesně zjistit rozsah spádové oblasti a intenzitu vztahu středisko-zázemí. Mnohem vhodnější je druhý typ šetření, kde ale může nastat problém při reprezentativnosti vzorku (alespoň 2% vzorku obyvatelstva). Pokud je zkoumané území rozsáhlejší není možné z technických důvodů splnit daný požadavek. Proto se používá například náhradní dotazníkové šetření přes obecní úřady. (Szczyrba, 2006) Přesto je tato metoda považována za nejvhodnější pro výběr středisek a vymezení sfér jejich vlivu.

3.2.2 Vymezení sfér vlivu obslužných středisek na základě prostorových interakčních modelů

Podle mnoha autorů patří mezi nepoužívanější interakční modely gravitační modely a modely intervenujících příležitostí

Gravitační modely

Tyto modely jsou používány od 30. let 20. století a vycházejí z Newtonova gravitačního zákona. V původním znění je gravitační model definován jako „interakce mezi dvěma středisky (zónami) koncentrace obyvatelstva se mění přímo úměrně s velikostí obyvatel těchto středisek (zón) a nepřímo úměrně se vzdáleností mezi nimi. Později došlo ke

změnam proměnných, kdy se zavedlo místo počtu obyvatel sídla produkční proměnná tedy úroveň poptávky v sídle“ (Maryáš, 1983, s. 69).

Mezi gravitační modely patří hlavně Reillyho zákon maloobchodní gravitace. Ve 20 letech 20 století provedl Reilly v texasu anketární šetření za účelem zjištění spádovosti obyvatel za maloobchodem. Definice zákona v původním znění „ v normálních podmínkách dvě města , která jsou středisky maloobchodu, přitahují nakupující z okolních sídel přímo úměrně síle počtu obyvatel těchto měst a nepřímo úměrně síle vzdálenosti každého z těchto měst k okolním sídlům.“(Szczyrba,2006,s.35, citováno z Reilly 1929). Úpravou základní matematické rovnice Reillyho zákona je možné získat tzv. bod rovnováhy mezi středisky pomocí něhož lze vymezit spádové oblasti středisek.(Szczyrba,2006) „Místa o stejné měřitelné významnosti mají bod rovnováhy na polovině své vzdálenosti, v případě míst nestejného měřitelného významu se bod rovnováhy předem předvídatelným způsobem vychyluje směrem k menšímu z obou konkurenčních středisek.“ (Řehák, Halas,Klapka,2009,s.48)

Modifikací Reillyho modelu vznikl „Nový zákon maloobchodní gravitace“ . „Podle tohoto modelu si spádové středisko a město ležící uvnitř nebo na hranici spádové oblasti rozdělují maloobchodní obrat menšího sídla přibližně přímo úměrně počtu obyvatel a nepřímo úměrně tzv. faktoru netečnosti a vzdálenosti.“(Szczyrba, 2006, s.36)

Posledním gravitačním modelem je Huffův model, který vznikl v roce 1963 úpravou klasické formy gravitačního modelu a je stále v praxi nejčastěji využívaným modelem. Tento model zohledňuje velikost prodejny danou prodejní plochou a její časovou dosažitelnost.

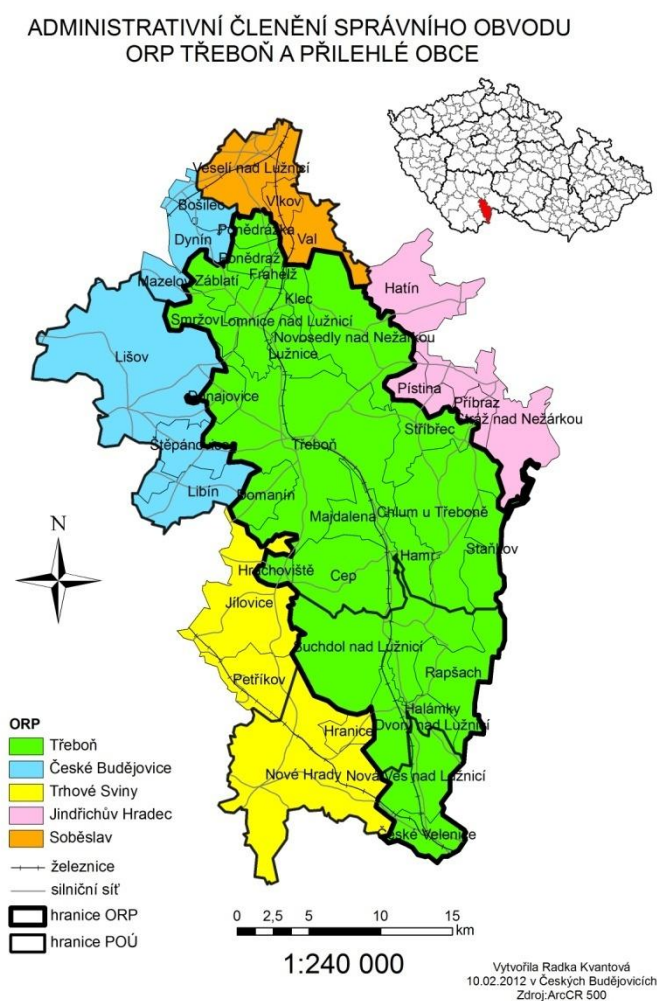
Modely intervenujících příležitostí

Na rozdíl od gravitačních modelů zde není rozhodujícím faktorem vzdálenost a časová dostupnost ale tzv. počet mezilehlých příležitostí. Při dojížděcí do cílového sídla je tedy důležitý počet příležitostí v tomto sídle a mezilehlé ostatní příležitosti. (Szczyrba,2006)

4 Vymezení a charakteristika zkoumaného území

Území, které je předmětem této práce se skládá ze správního obvodu s rozšířenou působností Třeboň a přilehlých obcí spadajících do správního obvodu s rozšířenou působností Trhové Sviny na JZ, České Budějovice na Z, Soběslav na S a Jindřichův Hradec na SV. Z prvu bylo zkoumané území vyčleněno pouze jako správní obvod ORP Třeboň, později ale bylo území rozšířené o přilehlé obce pro případ, že by mohlo dojít k přesahu dojížděky mezi sousedními správními obvody obcí s rozšířenou působností. Řešené území se nachází v Jihočeském kraji na rozhraní okresu Jindřichův Hradec, České Budějovice a Tábor. Po celé své jižní hranici sousedí vymezený region s Rakouskou republikou se spolkovou zemí Dolní Rakousy.

Obr. 1: Administrativní členění správního obvodu ORP Třeboň a přilehlých obcí

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz, mapový podklad ArcCR 500

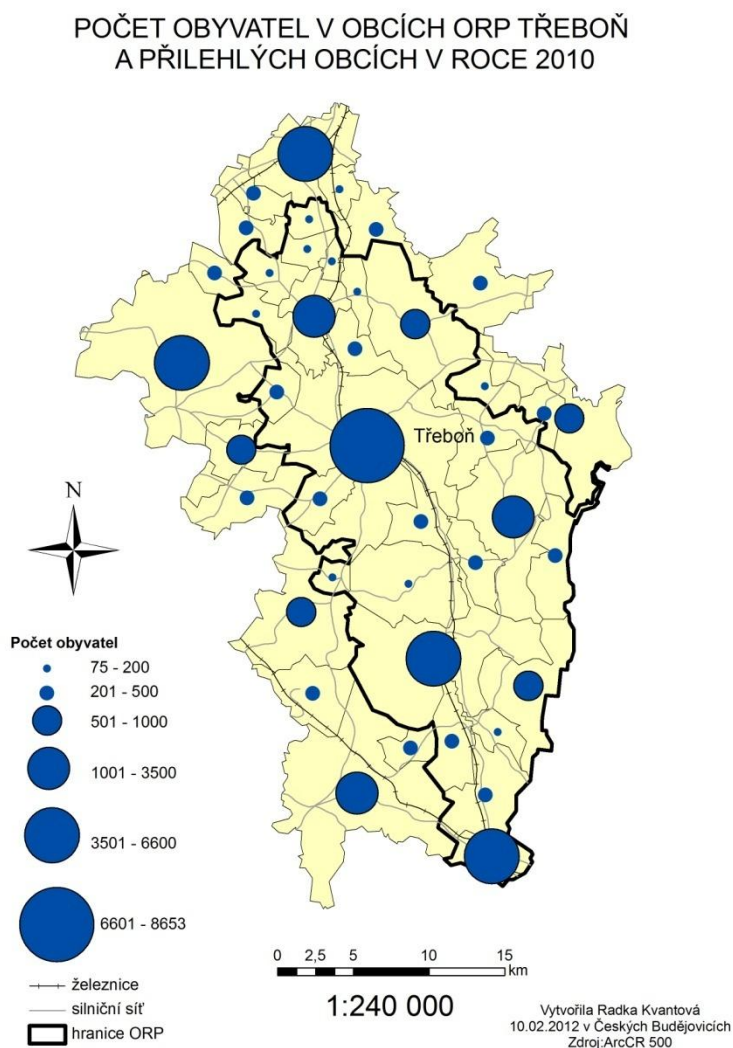
Spádovost obyvatel za službami byla sledována ve 42 obcích, kde k 31.12.2010 žilo 43 799 obyvatel¹. Rozloha řešeného území činí 97 615 ha². Takto vymezené území má spíše venkovský charakter osídlení s převážnou většinou obcí do 1 000 obyvatel.

Rozloha samotného správního obvodu ORP Třeboň činí 53 811 ha a k 31.12. 2010 zde žilo 25 328 obyvatel. Na území ORP Třeboň se nachází 25 obcí, z toho 4 obce se statutem město Třeboň, Suchdol nad Lužnicí, České Velenice, Lomnice nad Lužnicí a Chlum u Třeboně, který má status městys. Město Třeboň s 8 653 je největším městem a zároveň správní obcí celého správního obvodu, kde se nachází převážná většina poskytovaných služeb. V průběhu roku se ale počet obyvatel zvyšuje. Třeboň je významným lázeňským střediskem a každoročně sem zavítá na dlouhodobý pobyt mnoho pacientů. Dvě města v ORP byla stanovena jako obce s pověřeným obecním úřadem. Město Suchdol nad Lužnicí s 3665 obyvateli a hned po něm jen o něco menší České Velenice s 3 526 obyvateli, které mají specifickou polohu v jižním cípu ORP u hranic s Rakouskem v bezprostřední blízkosti města Gmünd. Mezi Českými Velenicemi a Gmündem probíhá přeshraniční spolupráce v mnoha směrech. Vymezené území dále zahrnuje 17 přilehlých obcí. 4 z těchto obcí spadají do ORP Trhové Sviny a jedinou obcí ze statutem město a zároveň s pověřeným obecním úřadem jsou Nové Hrady s 2 609 obyvateli. 6 obcí spadá do ORP České Budějovice, největší z nich je město Lišov s 4 178 obyvateli, který byl stanoven také jako obec s pověřeným obecním úřadem. Další 3 obce spadají do ORP Soběslav. Zde se nachází město Veselí nad Lužnicí, které je s 6 531 obyvateli druhým největším městem v celém vymezeném území a zastává funkci obce s pověřeným obecním úřadem. Poslední 4 obce zahrnuje ORP Jindřichův Hradec.

¹http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/data_za_jednotlive_obce_s_rozsirenou_pusobnosti

²http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/data_za_jednotlive_obce_s_rozsirenou_pusobnosti

Obr. 2 : Počet obyvatel v obcích ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2010

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz, mapový podklad ArcCR 500

4.1 Dopravní infrastruktura

Silniční síť v regionu tvoří dvě významné komunikace zařazené do silniční sítě I.třídy I/34 a I/24. Silniční síť silnic II. a III.třídy je v území poměrně řídká a ne vždy vyhovuje potřebám dopravní obslužnosti obyvatel. Trasy obvykle nevedou potřebným směrem a zdaleka nesplňují technické parametry.

Dopravně nejvýznamnější komunikací v regionu je silnice I/34 z Českých Budějovic – Třeboň – Jindřichův Hradec - Pelhřimov – Humpolec – Polička – Svitavy. Tato silnice byla vymezena jako důležitý dopravní tah a dálniční přivaděč z Českých Budějovic na

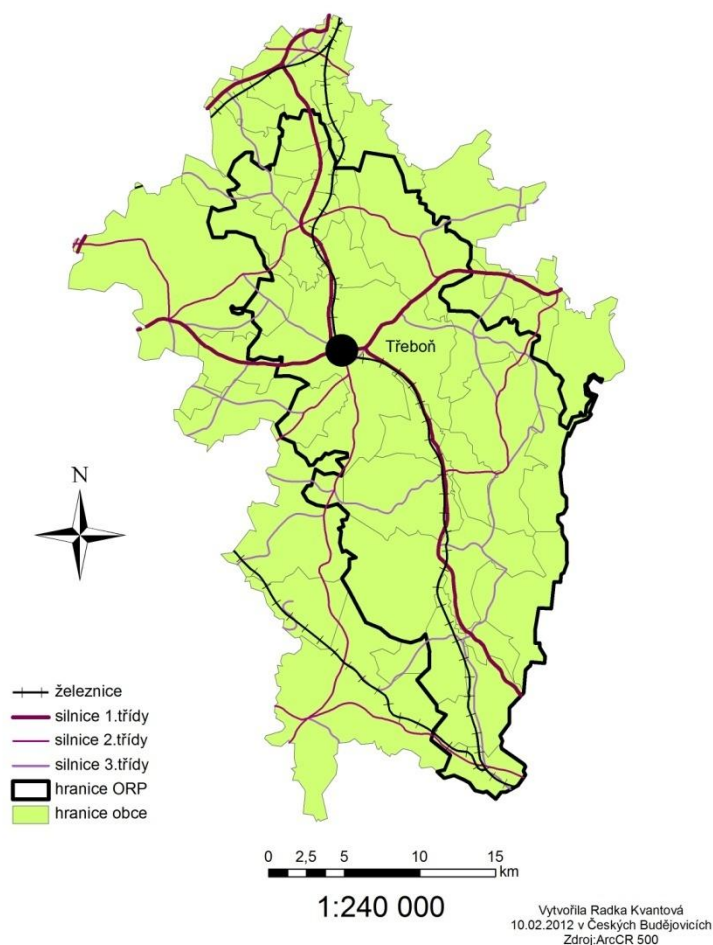
D1 u Humpolce. Tento dopravní tah je poměrně dopravně vytížen a po dostavbě dálnice D3 by mohla být doprava částečně odkloněna. Problémem je také, že silnice vede skrz menší obce, kde dopravní situace obtěžuje místní obyvatele a některé úseky do Jindřichova Hradce nespĺňují parametry příslušné šířkové kategorie.

Další významnou komunikací je silnice I/24 křižující I/3 z Veselí nad Lužnicí – Lomnice nad Lužnicí – Třeboň – Suchdol nad Lužnicí – Halámky (státní hranice). Tato trasa byla budována již v 19.století jako hlavní tah Praha – Vídeň. Po rozpadu Rakouska – Uherska ztratila na významu. Po revoluci, kdy došlo k otevření hranic opět význam této komunikace vzrostl a silnice byla zařazena do sítě silnic I.třídý. Přesto ale není hlavní spojnici mezi Prahou a Vídní.

Hlavní železniční tratí, která prochází napříč celým územím regionu je ČD 226 Veselí nad Lužnicí – České Velenice (státní hranice), která byla budována také již v 19.století. V té době byla nejfrekventovanější a hlavní spojovací trasou mezi Prahou a Vídní. Dnes tuto funkci nezastává ale pro celé území je tato trasa velmi důležitá a využívaná, hlavně pro obyvatele obcí ležících na její na trase (České Velenice, Suchdol nad Lužnicí...). Do budoucna se plánuje její modernizace a elektrifikace. Druhou železniční tratí, která prochází regionem je ČD 199 České Budějovice – České Velenice(státní hranice). Tato trasa je významnou spojnici periferní oblasti regionu s krajským městem České Budějovice.

Obr. 3: Dopravní síť ORP Třeboň a přilehlých obcí

DOPRAVNÍ SÍŤ ORP TŘEBOŇ A PŘÍLEHLÝCH OBCÍ

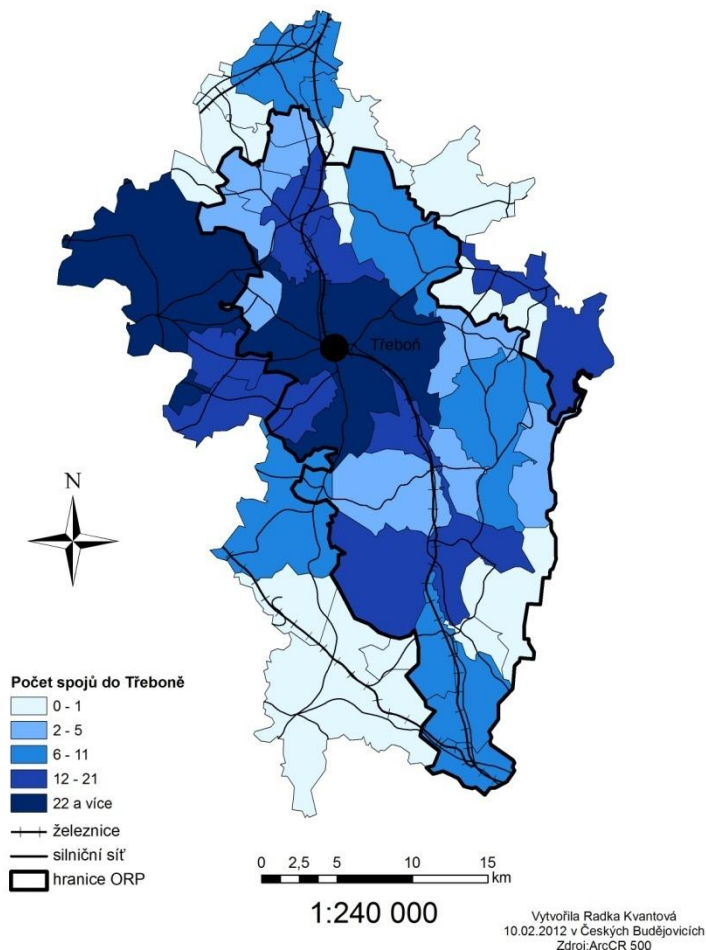
Zdroj: Vlastní práce autorky, mapový podklad ArcCR 500

4.2 Dopravní obslužnost

Dopravní obslužnost patří mezi důležité ukazatele, které určují úroveň veřejné dopravy v regionech. V případě dojížděky za službami hraje úroveň veřejné dopravy důležitou roli zvláště pro obyvatele, kteří nejsou mobilní. Hlavně potom pro obyvatele periferních oblastí regionů, kteří mohou být vlivem špatné dopravní obslužnosti velmi silně omezeni při dojížděce za službami. V této souvislosti může dojít k tzv. sociální exluzi, kdy obyvatelé periferních venkovských oblastí mohou být vyloučeni z některých aktivit běžného života. (Kubeš, Kraft 2011- citováno in Mareš, Sirovátka 2008) Ve vymezeném území byla dopravní obslužnost sledována jako počet přímých spojů mezi jednotlivými obcemi a městem Třeboň během jednoho pracovního dne. Sledováno bylo vlakové i autobusové spojení.

Obr. 4: Dopravní obslužnost obcí ORP Třeboň a přilehlých obcí veřejnou hromadnou dopravou v roce 2012

DOPRAVNÍ OBSLUŽNOST OBCÍ ORP TŘEBOŇ
A PŘÍLEHLÝCH OBCÍ V ROCE 2012

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.idos.cz, mapový podklad ArcCR 500

Obecně platí, že nejlepší dopravní obslužnost mají obce, které leží na hlavní železniční trati regionu ČD 226, silnici I/34, která je hlavním dopravním tahem na D1 a silnici I/24, která vede napříč celým regionem. Velmi dobře dopravně obsluhovány jsou také obce ležící v blízkosti města Třeboně. Nejvyšší počet přímých autobusových spojů jezdí do Třeboně z Lišova. Přesně 33 spojů během jednoho pracovního dne. Hlavním důvodem je, že město Lišov leží stejně jako Třeboň na důležitém dopravním tahu a dálničním přivaděči České Budějovice – Humpolec D1 a dále. Nejedná se tedy pouze o

autobusové spojení mezi Lišovem a Třeboní ale i o dálkové autobusové linky, které pokračují dále do Jindřichova Hradce nebo až na Brno. Druhou obcí, kde je vysoká dopravní obslužnost, je s 21 spoji Stráž nad Nežárkou, která leží stejně jako Lišov na hlavním dopravním tahu. Před několika lety byl kolem Stráže nad Nežárkou nově postaven obchvat, dálkové autobusy ale přes obec jezdí. Obce, které neleží přímo na některé z hlavních dopravních tras jsou podle sledovaných kritérií dopravně obsluhovány jen velmi zřídka nebo také vůbec.

4.3 Obslužný potenciál obcí

Obslužný potenciál obcí ve vybraném regionu určuje, zda-li mají dané obce teoretické předpoklady k tomu stát se středisky. Hodnocena byla nabídka služeb ve školství a zdravotnictví v jednotlivých obcích. (Vácha,2012)

Nabídka základních škol 1-5 třída byla hodnocena 1 bodem, 1-9 třída 2 body, nabídka středních škol, odborných středních škol a učilišť byla hodnocena 3 body. Nabídka služeb ve zdravotnictví jako je ordinace praktického lékaře pro dospělé dále jen OPL, OPL pro děti a dorost a lékárna byla hodnocena 1 bodem, stomatolog, gynekolog, lékař specialista byli hodnoceni 2 body a ambulance 3 body. Nemocnice se ve sledovaném území nenachází, tudíž nebyla zařazena do hodnocení. Body, které obec získala byly sečteny a následně byly zaneseny do mapy, kde znázorňují velikost obslužného potenciálu obce. Pokud obec nezískala žádné body nemá předpoklady k tomu stát se střediskem. Výsledky jsou následně porovnány s vyhodnoceným anketárním šetřením. Veškeré informace pro stanovení obslužného potenciálu byly získané ze stránek statistického úřadu, konkrétně ze sekce Městská a obecní statistika. Informace o některých základních školách byly ale dodatečně získané přímo ze stránek jednotlivých obcí. Některé z obcí dnes již nedisponují výukou na druhém stupni. Je zde většinou stanovena malotřídní výuka pouze na úrovni prvního stupně. Ovšem statistický úřad stále uvádí informace, že se v obcích nacházejí plně vybavených základních školách.

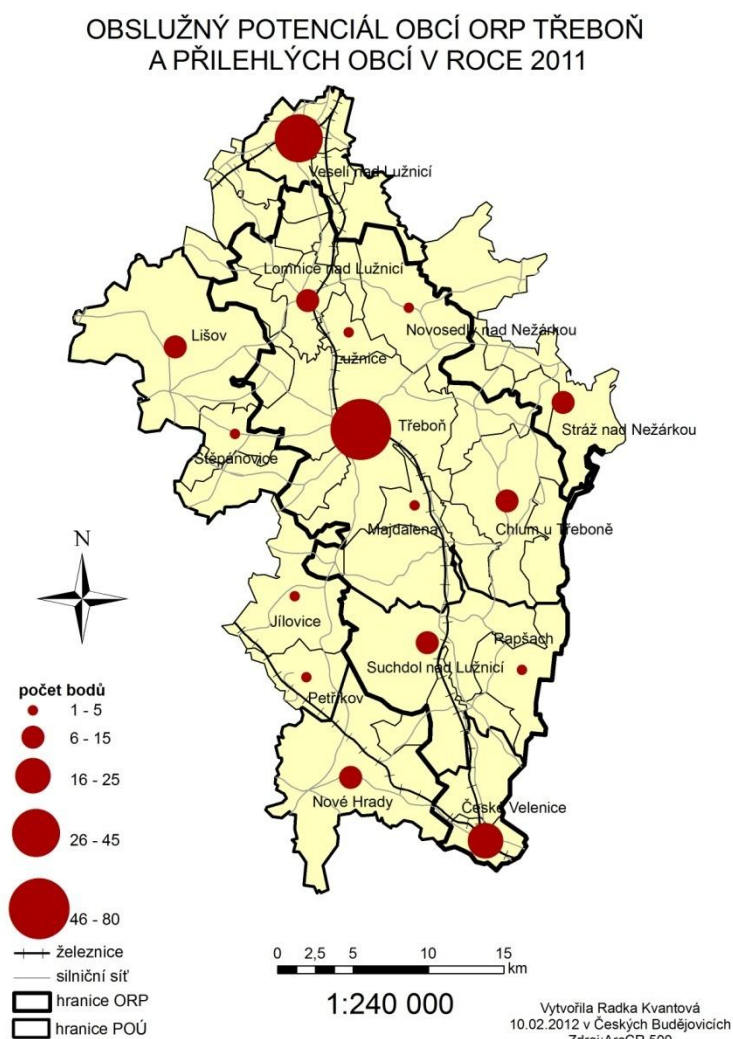
Tab. 1: Bodové hodnocení obcí podle nabízených služeb ve školství a zdravotnictví v roce 2011

Název obce	Body školství	Body zdravotnictví	Body celkem
Třeboň	20	60	80
Veselí nad Lužnicí	11	28	39
České Velenice	5	13	18
Chlum u Třeboně	2	11	13
Lišov	5	6	11
Nové Hrady	2	9	11
Lomnice nad Lužnicí	2	7	9
Suchdol nad Lužnicí	2	7	9
Stráž nad Nežárkou	2	7	9
Novosedly nad Nežárkou	2	0	2
Rapšach	2	0	2
Štěpánovice	2	0	2
Jílovice	1	0	1
Petříkov	1	0	1
Lužnice	1	0	1
Majdalena	1	0	1

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz

Podle obslužného potenciálu jsou zdravotnická zařízení v prostoru mnohem více koncentrovanější proti školským zařízením hlavně tedy základním školám, které jsou v prostoru rovnoměrně rozloženy.

Obr. 5: Obslužný potenciál obcí ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz Městská a obecní statistika, mapový podklad ArcCR 500

Vyšší obslužný potenciál má město Třeboň se získanými 80 body. V Třeboni žije nejvíce obyvatel z celého regionu a je správním centrem ORP. Je tedy zřejmé, že je zde nejvyšší počet poskytovaných služeb ve školství i zdravotnictví. Město nabízí výuku ve 4 základních a 4 středních školách, zdravotní péči ambulantní, odbornými lékaři a lékaři specialisty. Druhou obcí s dobrými předpoklady k tomu stát se střediskem je město Veselí nad Lužnicí, které je s 6 531 obyvateli druhým největším městem v regionu a služby jsou zde také zastoupené ve větší míře. Třetí obcí, která má dobré předpoklady být střediskem jsou České Velenice. Tato obec je se svým počtem obyvatel 3 526 srovnatelná například s obcí Suchdol nad Lužnicí nebo Lišovem přesto poskytuje mnohem větší nabídku služeb. Ve městě se nachází jedna základní a jedna střední škola,

dále potom základní zdravotní služby. Tato skutečnost je dána marginální polohou města, které je díky vzdálenosti od většího centra nuceno obsluhovat svoje obyvatele a obyvatele okolních obcí samo. Dalšími obcemi, které mají předpoklady pro to stát se středisky, zhruba se stejně velkým potenciálem, jsou Lišov, Suchdol nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí, Chlum u Třeboně, Nové Hrady a Stráž nad Nežárkou. Tyto obce mají velkou rozlohu, vyšší počet obyvatel a tendence obsluhovat menší okolní obce. Většinou se zde nachází základní škola a základní zdravotní péče. Ostatní obce s nízkým obslužným potenciálem nabízejí pouze jednu službu a to převážně docházku do základní školy. V těchto obcích žije málo obyvatel a je ekonomicky nevýhodné nabízet více služeb. V mnoha obcích se nacházejí základní školy pouze s výukou na prvním stupni a je zde zavedena malotřídní výuka. Je tedy otázkou do budoucna, zda-li se tyto školy udrží. Počet žáků se ve školách neustále snižuje.

Tab. 2: Počet základních a středních škol v obcích s obslužným potenciálem

Název obce	Počet zákl.škol	Počet středních škol
Třeboň	4	4
Veselí nad Lužnicí	4	1
České Velenice	1	1
Chlum u Třeboně	1	0
Lišov	1	1
Nové Hrady	1	0
Lomnice nad Lužnicí	1	0
Suchdol nad Lužnicí	1	0
Stráž nad Nežárkou	1	0
Novosedly nad Nežárkou	1	0
Rapšach	1	0
Štěpánovice	1	0
Jílovice	1	0
Petřínov	1	0
Lužnice	1	0
Majdalena	1	0

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz

5 Metodika práce

Tato část práce vysvětluje jakým způsobem byla získána data pro výzkumnou činnost, jakým způsobem probíhalo anketární šetření a na závěr způsob zpracování získaných dat.

5.1 Sběr dat

Data, která byla použita pro tuto práci pocházejí z různých zdrojů. Část z nich tvoří data převzatá z jiných než vlastních zdrojů a část tvoří primární data získaná vlastním anketárním šetřením přes starosty ve vybraných obcích. Pomocí dotazníků bylo zjišťováno, kam obyvatelé dojíždějí za vybranými druhy služeb. Obdobným způsobem prováděl svůj výzkum v roce 1988 také Maryáš. Ten jako jediný vytvořil práci, která se zabývá touto problematikou v celé České republice.

V první fázi musel být vytvořen dotazník, aby mohl výzkum proběhnout. Struktura dotazníku byla převzata z anketárního šetření, které bylo součástí bakalářských a diplomových prací provedených na podobné téma na Ekonomicko-správní fakultě Masarykově univerzity v Brně. Dotazník byl zestručněn a ve finální podobě obsahoval 19 otázek, týkajících se dojížděky za nákupem potravin, běžného zboží, návštěvy mateřské, základní a střední školy, návštěvy praktického, dětského, ženského, zubního a odborného lékaře, návštěvy nemocnice, lékárny, pošty, banky a knihovny, dále sportovních a kulturních zařízení, restaurací a na závěr dojížděky za běžnými službami jako je oprava obuvi či kadeřník. Takto formulovaný dotazník byl prostřednictvím elektronické pošty rozeslán starostům vybraných obcí zkoumaného území. E-mailové adresy jsem získala z webových stránek jednotlivých obcí. V případě obcí, u kterých nebylo možné nalézt webové stránky, byl dotazník rozeslán formou obyčejné korespondence.

10. 01. 2011 proběhlo první kolo zaslání dotazníků do vybraných obcí. Bohužel návratnost dotazníků byla velmi nízká, vrátilo se zhruba 20% vyplněných dotazníků. Problémem, který vzniká při tomto způsobu výzkumu je, že závisí na spolupráci pouze starostů či jiných osob k tomu pověřených na obecních úřadech ve stanovených obcích. Někteří starostové vykonávají tuto funkci ve svém volném čase tedy až po svém hlavním zaměstnání. Úřední hodiny jsou v těchto obcích jen jeden den v týdnu někdy

pouhé tři hodiny. A zástupci obcí nejsou ochotni se zabývat v tak krátkém časovém úseku navíc vyplňováním dotazníků. 27. 02. 2011 proběhlo druhé kolo, které dopadlo obdobným způsobem, vrátilo se 27% vyplněných dotazníků. Byla jsem tedy nucena zbylé obce kontaktovat telefonicky. Někteří starostové byly ochotni dotazník vyplnit přímo při telefonickém hovoru, jiní ho po domluvě zaslali vyplněný na mou e-mailovou adresu, případně korespondenční adresu. Bohužel musím ale konstatovat, že ne vždy jsem se setkala s ochotou a pochopením při spolupráci. Někteří starostové měli problém pochopit strukturu dotazníku a nebyli si jisti přesným určením spádu obyvatel. Nakonec jsem získala 95% vyplněných dotazníků. Informace o dojíždětcích obyvatel za službami jsem nezískala u dvou sledovaných obcí. Tyto obce jsou velmi řídké obydlené. Dotazníky byly tedy vyplněny na základě dopravního spojení a podle obcí, které leží v jejich těsné blízkosti.

Zbylá data o počtu obyvatel, o rozloze, dopravní infrastruktuře a obslužných zařízeních obcí zkoumaného regionu byla převzata z internetových stránek www.czso.cz z jednotlivých sekcí těchto stránek konkrétně ze sekce Městská a obecní statistika a ze sekce Data za jednotlivé obce s rozšířenou působností. Data potřebná pro zjištění dopravní obslužnosti regionu byla získána z internetových stránek www.idos.cz a vzdálenosti obcí spadujících do střediska byla získána z <http://maps.google.cz/>.

5.2 Analýza dat

Cílem této práce je vytvořit a stanovit obslužné regiony základních škol, středních škol, zdravotnických zařízení a ostatních služeb. Aby mohly být vytvořeny jednotlivé obslužné regiony bylo nutné získaná data zpracovat. Analýza dotazníků probíhala na základě určitých pravidel. Aby se mohla obec stát střediskem obslužného regionu musela obsluhovat svoje obyvatele a obyvatele minimálně dalších dvou obcí. Odpovědi u každé otázky v dotazníku bylo možné uvést do tří sloupců podle intenzity spádu. (Maryáš, 1988) Pokud byla spádová obec uvedena ve sloupci Převážně byla ohodnocena 10 body, pokud ve sloupci Částečně byla ohodnocena 5 body a jestliže byla obec uvedena ve sloupci Vyjmečně byla ohodnocena pouze 1 bodem. Podle druhu obslužného regionu se počítaly odpovědi v dané sekci otázek. Pokud měl být stanoven obslužný region zdravotnických zařízení byly počítány pouze odpovědi na otázky týkající se dojíždětky do zdravotnických zařízení. Obec, která měla po vyhodnocení dotazníku

nejvíce bodů v dané sekci služeb, se stala spádovou obcí pro obyvatele sledované obce. V některých případech došlo k bodové shodě několika spádových obcí. V tomto případě bylo zjištěno kolikrát byla odpověď uvedena v jakém sloupci. Spádová obec byla vybrána pokud převažovaly odpovědi ve sloupci Převážně. Druhým kritériem byla poloha sledované obce vůči spádovým obcím. Z vyhodnocených dat byly vytvořeny v ArcMap mapy jednotlivých obslužných regionů. Následně byly vytvořeny tabulky, kde jsou uvedené vybrané geografické charakteristiky obslužných regionů mezi, které patří počet obcí spadajících do jednotlivých obslužných regionů, rozloha jednotlivých obslužných regionů, míra uzavřenosti regionů a průměrná vzdálenost obcí spadujících do střediska. Míra uzavřenosti regionu má určit kolikrát se v odpovědích objevila jiná obec než středisko. Výslednou hodnotu bylo nutné vyjádřit v procentech a poté odečíst od 100%, aby byl tento ukazatel relevantní. (Vácha, 2012)

Postup při zpracování dat obslužného potenciálu obcí a dopravní obslužnosti vymezeného regionu je uveden viz výše (kapitola 4.3).

6 Analytická část

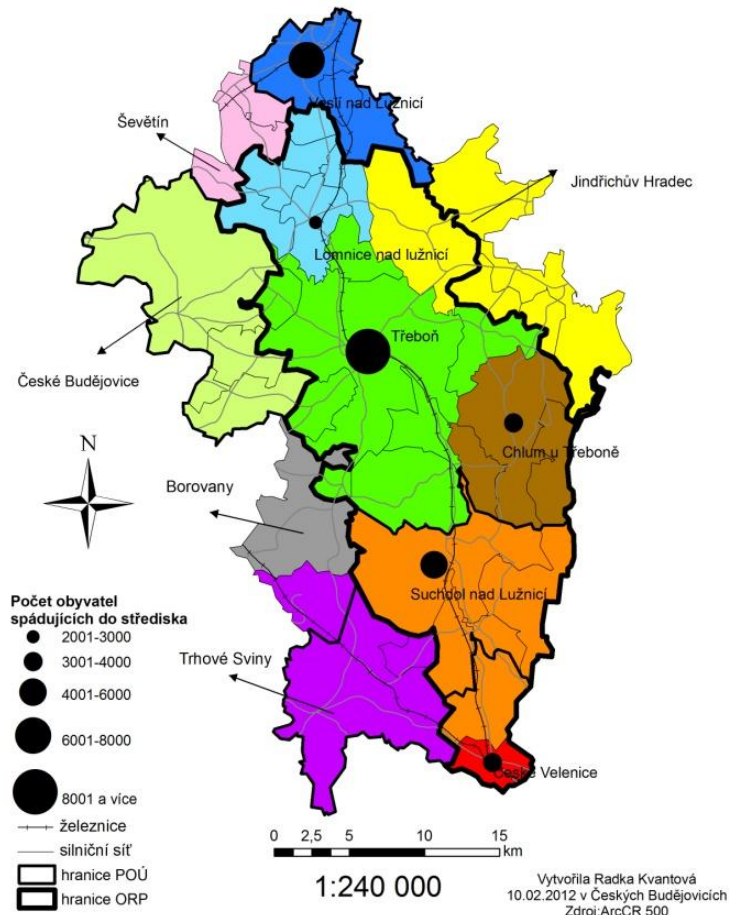
Pro tuto práci byla vymezena tři hlediska podle, kterých byly stanoveny obslužné procesy a následně vytvořeny jednotlivé obslužné regiony.

6.1 Obslužné regiony zdravotnických zařízení

V jednotlivých obcích zkoumaného území byla zjišťována dojízdka do zdravotnických zařízení. Poskytování základní zdravotní péče patří mezi základní služby, které by měly být v protoru dobře rozmístěné a hojně zastoupené. Tuto službu využívají převážně staří obyvatelé, kteří jsou odkázáni na veřejnou dopravu. Proto je zde důležitá vzdálenost střediska poskytujícího tuto službu a dobrá dopravní obslužnost. Konkrétně byly obyvatelé obcí dotazováni na dojízdku k praktickému, dětskému, ženskému a odbornému lékaři, za stomatologem, do nemocnice a do lékárny. Dojízdka do nemocnic nebyla zahrnuta do vyhodnocení spádových obcí. Nemocnice se nacházejí pouze ve velkých městech mimo vymezené území a obyvatelé je navštěvují pouze v akutních případech. Mohlo by tedy dojít ke zkreslení výsledků.

Obr. 6: Obslužné regiony zdravotnických zařízení v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

OBSLUŽNÉ REGIONY ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍ
V ORP TŘEBOŇ A PŘÍLEHLÝCH OBCÍ V ROCE 2011

Zdroj: Vlastní práce autorky, mapový podklad ArcCR 500

Aby se obce mohly stát středisky obslužných regionů zdravotnických zařízení, bylo nutné splnit kritérium minimálně dvou podřízených obcí. Obce, které splnily dané kritérium a staly se ve vymezeném území středisky jsou Třeboň, Chlum u Třeboně, Suchdol nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí a Veselí nad Lužnicí. Mimo zkoumané území dané kritérium splnily a staly se středisky obce České Budějovice, Trhové Sviny, Jindřichův Hradec. Obec České Velenice a Borovany se také staly středisky i přesto, že dané kritérium nesplnily. Jedním z důvodů proč bylo takto rozhodnuto je, že jsou tyto obce dobře obslužně vybaveny zdravotnickými zařízeními a v každé z nich žije více jak 3000 obyvatel. Druhým důvodem bylo dřívější stanovení těchto obcí za střediska na základě populační a pracovní velikosti. (Hampl,2005)

Tab. 3: Vybrané charakteristiky obslužných regionů zdravotnických zařízení v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

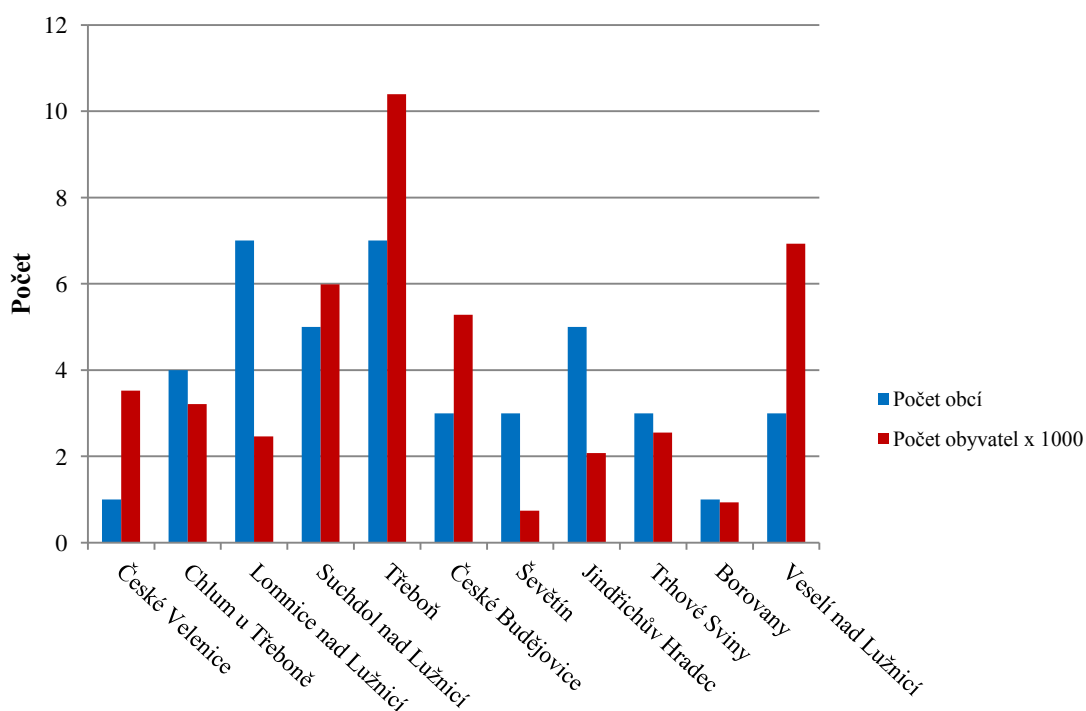
ORP	Spádové středisko	Počet obcí	Počet obyvatel	Míra uzavřenosti mikroregionu (%)*	Průměrná vzdálenost (km)**
Třeboň	České Velenice	1	3 526	45,0	0,0
	Chlum u Třeboně	4	3 209	48,4	5,0
	Lomnice nad Lužnicí	7	2 460	36,8	5,0
	Suchdol nad Lužnicí	5	5 990	46,0	7,0
	Třeboň	7	10 391	67,7	9,0
ČB	České Budějovice	3	5 285	52,6	16,0
	Ševětín	3	744	48,0	6,8
JH	Jindřichův Hradec	5	2 080	43,5	16,5
TS	Trhové Sviny	3	2 548	47,5	16,5
	Borovany	1	936	36,2	7,0
Soběslav	Veselí nad Lužnicí	3	6 931	42,4	7,5

*Vyjadřuje, kolikrát se v odpovědích objevila jiná obec než středisko. Výsledná hodnota je vyjádřená v procentech a odečtená od 100%.

**Vyjadřuje průměrnou vzdálenost spádujících obcí do střediska

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz, <http://maps.google.cz/>

Graf 1: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech zdravotnických zařízení v ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Největším obslužným regionem je podle počtu obyvatel 10 391 Třeboň. Tento obslužný region je tvořen 7 obcemi, které leží v bezprostřední blízkosti města. Dopravní obslužnost těchto obcí patří k nejvyšším z celého sledovaného území. Město Třeboň poskytuje největší množství základních a speciálních služeb ve zdravotnictví. Tento obsluž. region má také nejvyšší míru uzavřenosti (67,7%). Přesto by mohlo obsluhované území zahrnovat více obcí vzhledem k rozsahu nabízených služeb. Zde se projevuje vliv rozložení služeb do dříve stanovených tzv. „střediskových obcí“. Tyto obce poskytovaly a stále poskytují základní služby ve zdravotnictví. Obvykle se zde nachází ordinace praktického, dětského a zubního lékaře, někdy také ženského lékaře a lékárna. Dnes je stále zachován tento systém rozložení zdravotnických služeb rovnoměrně na celém území České republiky (Maryáš, 1988).

V ORP Třeboň jsou zdravotnická zařízení rovnoměrně rozložena. Každou větší část území obsluhuje stanovené středisko. V severní části ORP Třeboň se stala střediskem

obec Lomnice nad Lužnicí. Obce, které obsluhuje leží v její bezprostřední blízkosti s průměrnou vzdáleností pouhých 5 km. Tento obslužný region je tvořen také 7 obcemi ovšem pouze 2 460 obyvateli a s mírou uzavřenosti pouhých 36,8%. Část západního okraje ORP tvoří obslužný region zdravotnického střediska v Chlumu u Třeboně, který obsluhuje další 3 obce a celkem 3209 obyvatel. Průměrná vzdálenost těchto obcí do střediska je opět pouhých 5 km a s 48,4% je třetím nejvíce uzavřeným regionem. Zajímavý spád zde tvoří obec Majdalena, která by podle své polohy a dobré dopravní obslužnosti mohla spádovat spíše do Třeboně. Přesto byla obec Třeboň určena až jako druhá spádová obec. Další část ORP obsluhuje středisko Suchdol nad Lužnicí. Do tohoto obslužného regionu spadá 5 obcí a s 5990 obyvateli je třetím největším obslužným regionem. Stanovená střediska leží většinou na významné silnici nebo železniční trati. Pro starší obyvatele a děti je dostupnost veřejnou dopravou nejdůležitější faktor při výběru směru dojížděky.

Jižní okraj ORP vyplňuje obec České Velenice, která se stala střediskem i přesto, že dané kritérium nesplnila. V obci žije více jak 3000 obyvatel a na základě velikosti obslužného potenciálu můžeme tuto obec považovat za středisko. Díky své marginální poloze přímo u státních hranic je obec dobře vybavena zdravotnickými službami. Obyvatelé tedy nemají důvod dojíždět do jiného vzdáleného střediska a své potřeby uspokojují přímo v obci, ve které bydlí. Jedinou službu, kterou obec neposkytuje je odborný lékař. Tento problém by mohl vyřešit projekt Helthacross in Practise mezi Českou republikou a Rakouskem, který byl zahájen v březnu tohoto roku. Obyvatelé Českých Velenic by poté mohli využívat služby Zemské kliniky Waldviertel v Gmündu.

Mimo území ORP Třeboň se stala střediskem mezi přilehlými obcemi pouze obec Veselí nad Lužnicí, která spadá do ORP Soběslav. Podle počtu obyvatel 6531 je druhou největší obcí ve vymezeném regionu a podle nabídky zdravotnických zařízení je druhou nejlépe vybavenou obcí. Tento zdravotnický obslužný region je podle počtu spadujících obyvatel 6931 druhým největším v obslužném regionu.

Ostatní obce spádují do středisek stanovených mimo vymezené území. Do Trhových Svinů spádují obce Hranice, Petříkov a Nové Hrady. Nové Hrady sice nabízejí základní služby ve zdravotnictví a pro obec Hranice se staly hlavní spádovou obcí, přesto ale dané kritérium v takto vymezeném území nesplnily a byly přiřazeny k obci Trhové

Sviny. Trhové Sviny navíc poskytují služby ženského lékaře a nákup léků a zastávají funkci správního střediska ORP Trhové Sviny. Zde se projevu omezení výzkumu. Nové Hrady by se mohly stát střediskovou obcí v případě, že by do vymezeného území spadalo více obcí nacházejících se v jejich blízkém okolí, které by je mohly uvést za spádové centrum. Obec Jílovice, která také leží v ORP Trhové Sviny, spadá do obce Borovany. Obec Borovany v daném území nesplňuje zadaná kritéria přesto byla stanovena spádovým centrem. Žije zde 4 030 obyvatel a nachází se zde základní služby ve zdravotnictví. Podle Hampla (2005) byla obec Borovany stanovena střediskem na nižší hierarchické úrovni podle populační a pracovní velikosti. Tudíž předpokládám, že Jílovice nejsou jedinou spádující obcí.

Do správního obvodu ORP České Budějovice spadá 6 obcí ze zkoumaného území. Z těchto 6 obcí spadá do Českých Budějovic pouze Lišov, Libín a Štěpánovice. Ve městě Lišov se nachází základní zdravotní péče ale spádovost obyvatel okolních obcí je silně ovlivněna blízkostí krajského města České Budějovice. Tento obslužný region je s 52,6% druhým nejvíce uzavřeným regionem. Další 3 obce Mazelov, Dynín a Bošilec jsou součástí obslužného regionu zdravot.zařízení se střediskem v Ševětíně. Překvapivě nespádají tyto obce do Českých Budějovic, které disponují nejvyšším počtem zdravotnických zařízení v jejich blízkém okolí. Ve městě Ševětín se nachází základní zdravotnické služby a navíc se zde nachází ženský lékař, lékař specialista a lékárna. Tato skutečnost je dána blízkou polohou obcí od střediska.

Dalším střediskem nacházejícím se mimo vymezené území je Jindřichův Hradec, který obsluhuje 5 obcí s 2080 obyvateli. V tomto obslužném regionu se vyskytují dvě obce, které spádují přes hranice svého správního obvodu ORP Třeboň. Jsou to obce Novosedly nad Nežárkou a Stříbřec. Zde byl po vyhodnocení dotazníků stanoven převažující spád do města Jindřichův Hradec. Pro obyvatele těchto obcí je při dojížděce do zdravotnických zařízení zásadní kvalita a množství poskytovaných služeb a vzdálenost do střediska není tak podstatná. Průměrná vzdálenost obcí do tohoto střediska je 15 km, což je nejvyšší naměřená hodnota ze všech stanovených obslužných regionů. Obyvatelé spádujících obcí obvykle uspokojují své potřeby v místě zaměstnání. To může být jedním z důvodů proč obyvatele těchto obcí dojíždějí do vzdálenějšího Jindřichova Hradce a ne do města Třeboň, které poskytuje na této úrovni

stejně služby. Zde je tedy patrný vliv blízkosti většího okresního města a dobré dopravní spojení mezi spádujícími obcemi a daným centrem. Ostatní obce, které spadají do Jindřichova Hradce jsou Stráž nad Nežárkou, Pístina, Příbraz a Hatín. Tyto obce spadají přímo do ORP Jindřichův Hradec a jejich spád je ovlivněn blízkostí a velkou nabídkou poskytovaných služeb ve zdravotnictví přímo v centru jejich správního obvodu ORP a dobrou dopravní obslužností centra.

Dosavadní rozložení těchto služeb v prostoru je celkem uspokojivé. V případě ale, že by byla zdravotnická střediska v některých obcích v budoucnu zrušena, mohlo by dojít k mnoha problémům. Obyvatelé obcí, které by byly od spádového střediska hodně vzdálené, by museli překonávat větší vzdálenost a tím by se cesta do střediska prodražila. Někteří obyvatelé by při slabších problémech raději lékařskou pomoc nevyhledali a léčili by se sami.

6.2 Obslužné regiony základních a středních škol

Dojížděka do škol patří mezi „hlavní formy prostorové mobility obyvatelstva“ (Hampl,2005,s.90). Pro stanovení obslužných regionů školských zařízení byla ve vymezeném území zkoumána dojížděka žáků, studentů a učňů do základních a středních škol. Zvláště byla hodnocena dojížděka do základních škol a zvláště do středních škol. Potřebné údaje je možné získat z Českého statistického úřadu. Dojížděka do školských zařízení je celorepublikově sledována v rámci sčítání obyvatel. Zjišťované údaje nejsou ale „vnitřně strukturovány podle hierarchicky rozlišených typů škol“ (Hampl,2005,s.78) a v případě menších obcí by mohlo dojít ke zkreslení výsledků. Opět zde bylo stanovené kritérium podřízenosti nejméně 2 obcí.

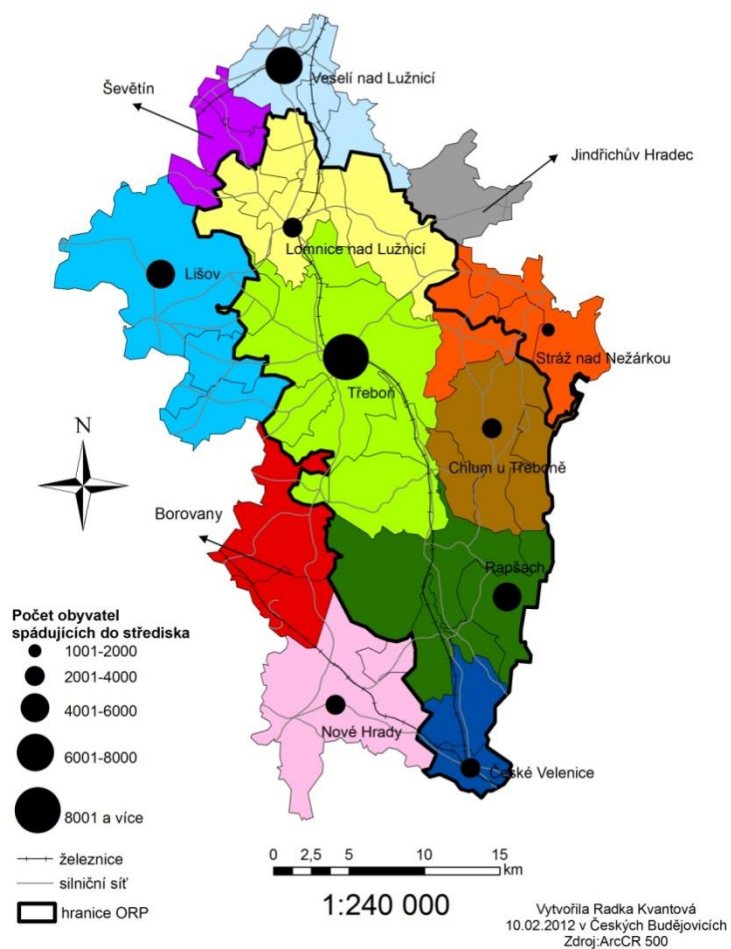
6.2.1 Obslužné regiony základních škol

Rozmístění základních škol v prostoru koresponduje s dřívější střediskovou soustavou, kdy se základní školy nacházely v každé střediskové obci. Dnes se stále plně vybavené základní školy nacházejí i v menších obcích s 500 obyvateli. Bohužel se častěji objevuje trend snižování počtu žáků, až pod státem stanovenou mez, kdy je nutné plně organizovanou školu zavřít. (Kubeš, Pahorecká, 2000) V mnoha základních školách se častěji zavádí systém malotřídní výuky, který může zrušení takové základní školy

oddálit. Dojíždka do základních škol se uskutečňuje mezi obcemi nejnižší hierarchické úrovně. Dojíždějícími obyvateli jsou děti, které jsou odkázané na veřejnou dopravu nebo své rodiče. Proto je zde určujícím faktorem vzdálenost a dobrá dopravní obslužnost.

Obr. 7: Obslužné regiony základních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

OBSLUŽNÉ REGIONY ZÁKLADNÍCH ŠKOL V ORP TŘEBOŇ
A PŘÍLEHLÝCH OBCÍ V ROCE 2011

Zdroj: Vlastní práce autorky, mapový podklad ArcCR 500

Obce, které splnily dané kritérium a staly se ve vymezeném území středisky obslužných regionů základních škol jsou Chlum u Třeboně, Lišov, Lomnice nad Lužnicí, Rapšach, Stráž nad Nežárkou, Třeboň a Veselí nad Lužnicí. Další obcí, která se stala střediskem a nachází se ve vymezeném území, jsou České Velenice. Obec České Velenice kritérium podřízenosti minimálně dvou obcí nesplnila. Ale na základě odlehle polohy od stanovených středisek a populační velikosti obce bylo rozhodnuto, že se stane střediskem. Další obce, které se staly středisky, ale neleží ve vymezeném území, jsou Trhové Sviny, Borovany, Ševětín a Jindřichův Hradec. Jindřichův Hradec dané kritérium nesplnil ale vzhledem k tomu, že je bývalým okresním městem a disponuje nabídkou mnoha základních škol, je patrné, že jeho spádovou oblast tvoří pouze dvě obce.

Po vyhodnocení dotazníkové šetření se objevily další obce, které byly určeny jako střediska pro sebe sama nebo ještě jednu obec navíc. Tyto obce bylo nutné přeřadit k nejbližšímu stanovenému středisku. Obec Suchdol nad Lužnicí byla přiřazena k Chlumu u Třeboně i přesto, že se zde nachází plně vybavená základní škola a žije zde více jak 3 500 obyvatel. Obec Nové Hrady po vyhodnocení nesplnila danou podmínku, jedinou spádující obcí byly Hranice. Dodatečně bylo telefonickým hovorem přímo do základní školy v Nových Hradech zjištěno, že tuto školu navštěvují také žáci z obce Žár, čímž bylo kritérium podřízenosti dvou obcí splněno a Nové Hrady byly stanoveny střediskem.

Tab. 4: Vybrané charakteristiky obslužných regionů základních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

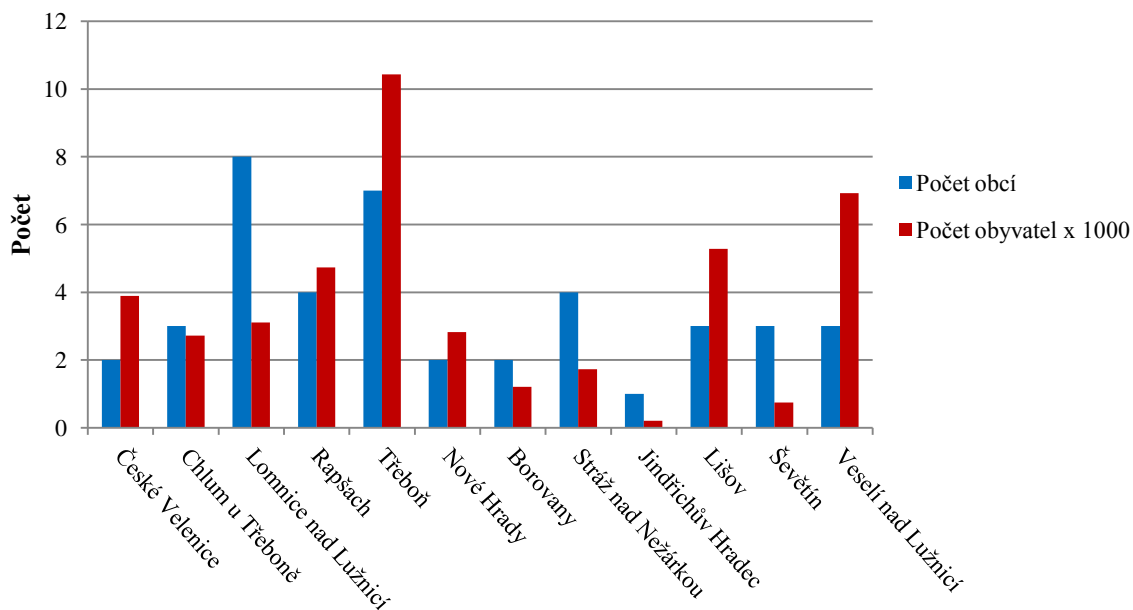
ORP	Spádové středisko	Počet obcí	Počet obyvatel	Míra uzavřenosti mikroregionu (%)*	Průměrná vzdálenost (km)**
Třeboň	České Velenice	2	3 893	67,1	6,6
	Chlum u Třeboně	3	2 716	50,0	3,5
	Lomnice nad Lužnicí	8	3 103	60,7	5,0
	Rapšach	4	4 735	67,0	5,0
	Třeboň	7	10 433	75,5	9,0
TS	Nové Hrady	2	2 821	100,0	12,0
	Borovany	2	1 203	42,3	10,0
JH	Stráž nad Nežárkou	4	1 729	50,0	4,0
	Jindřichův Hradec	1	209	50,5	13,0
ČB	Lišov	3	5 285	60,3	7,0
	Ševětín	3	744	67,2	6,5
Soběslav	Veselí nad Lužnicí	3	6 931	100,0	7,5

*Vyjadřuje, kolikrát se v odpovědích objevila jiná obec než středisko. Výsledná hodnota vyjádřená v procentech odečtená od 100%.

**Vyjadřuje průměrnou vzdálenost spádujících obcí do střediska

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz, <http://maps.google.cz/>

Graf 2: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech základních škol ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Podle počtu obyvatel 10 433 je největším obslužným regionem základních škol zahrnujícím 7 obcí Třeboň. Průměrná vzdálenost obcí do spádového centra činí 10 km, což je druhá nejvyšší vzdálenost mezi stanovenými obslužnými regiony. Obce jsou dobře dopravně obsluhovány, zejména potom Majdalena s 18 spoji, která leží na hlavní železniční trati ČD 226 mezi Veselím nad Lužnicí a Českými Velenicemi, a obec Lužnice s 16 spoji během jednoho pracovního dne. Vyjimku zde tvoří obec Cep, která je obsluhována pouze 3 spoji a obec Dunajovice obsluhována 5 spoji za den. Tento mikroregion je poměrně uzavřený (75,5%).

Druhým velkým obslužným regionem s 6 931 obyvateli je Veselí nad Lužnicí, který je 100 % uzavřen. Tato spádová oblast zahrnuje středisko Veselí nad Lužnicí, kde se nachází 4 základní školy, a obce Val a Vlkov. Pokud by výzkum zahrnoval ostatní obce ORP Soběslav, zajisté by byla spádová oblast Veselí nad Lužnicí větší. Druhým střediskem se 100% mírou uzavřenosti se staly Nové Hrady.

S počtem obyvatel 5 285 je Lišov třetím velkým mikroregionem a obsluhuje území s třemi obcemi Lišov, Štěpánovice a Libín.

Zajímavý obslužný region základních škol tvoří Rapšach. Určené středisko je s 568 obyvateli daleko menší než ostatní obce poskytující služby v plně organizované základní škole, které se středisky nestaly. Celá spádová oblast zahrnuje 4 obce se 4 735 obyvateli a z toho 3 665 obyvatel žije v obci Suchdol nad Lužnicí, která uvedla Rapšach jako své druhé spádové centrum. Obec Suchdol nad Lužnicí disponuje také plně vybavenou základní školou ale žádná z obcí ho neuvedla za svou spádovou obec. Průměrná vzdálenost spádujících obcí do střediska činí 12 km. Jak již bylo zmíněno při dojížděcí do zákl.škol je důležitá vzdálenost a dopravní obslužnost. Rapšach je pro obce v tomto obslužném regionu nejbližším dostupným střediskem na trase linkových autobusů a je tedy zbytečné, aby děti dojížděli do vzdálenějšího Suchdola nad Lužnicí. Tento obslužný region je poměrně uzavřený (67%).

Obslužný region Lomnice nad Lužnicí zahrnuje 8 obcí, což je nejvyšší počet spádujících obcí v celém vymezeném území. Ovšem podle počtu obyvatel 3 103 můžeme říci, že se jedná o obce rize venkovského charakteru. Spádujícími obcemi jsou Ponědražka, Ponědraž, Frahelž, Záblatí, Smžov, Klec a Novosedly nad Nežárkou. Průměrná vzdálenost obcí do střediska činí pouhých 5 km a míra uzavřenosti je 60,7%.

Ve vymezeném území se nachází další dva obslužné regiony, které zahrnují obce v jejich bezprostřední blízkosti s dobrou dopravní obslužností a s nižším počtem obyvatel. Mezi ně patří Chlum u Třeboně a Stráž nad Nežárkou, která spadá do ORP Jindřichův Hradec. Stráž nad Nežárkou zahrnuje obec Příbraz, Pístina a Stříbřec, která svým spádem přesahuje hranice ORP Třeboň. Míra uzavřenosti obou obslužných regionů činí 50 %.

Posledním střediskem, které leží ve vymezeném území jsou České Velenice. Tento obslužný region je tvořen pouze dvěma obcemi a tudíž nespĺňuje zadané kritérium. České Velenice byly stanoveny střediskem na základě důvodů uvedených výše.

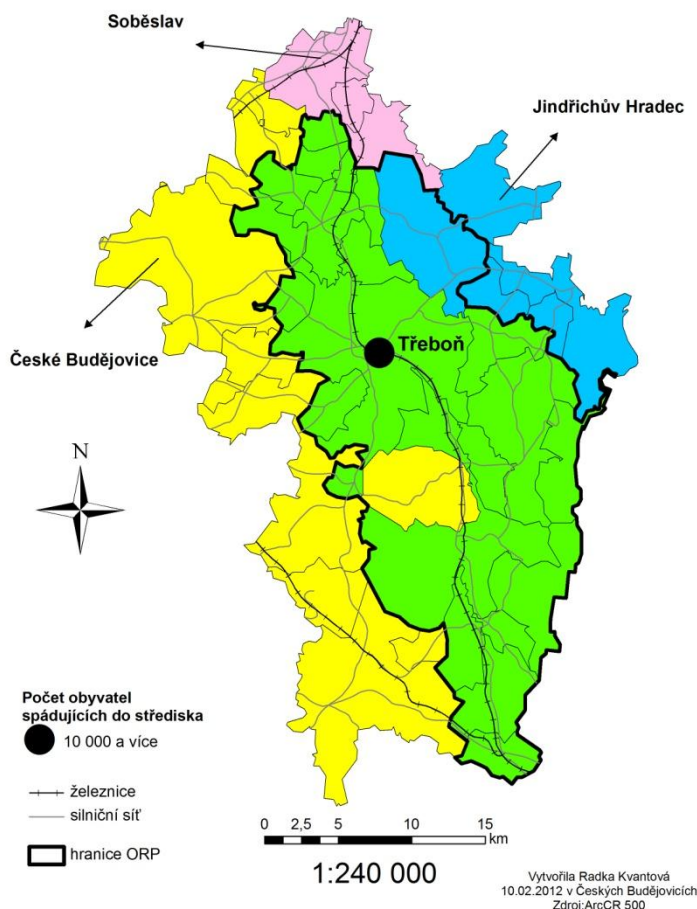
Obslužné regiony, jejichž střediska leží mimo vymezené území jsou Ševětín, Borovany, Trhové Sviny a Jindřichův Hradec. Nejmenší z nich je Jindřichův hradec, který tvoří pouze jedna obec Hatín s 209 obyvateli. Průměrná vzdálenost z obce do střediska činí 13 km a je nejvyšší průměrnou vzdáleností mezi těmito obslužnými regiony.

6.2.2 Obslužné regiony středních škol

Dojíždka do středních škol se uskutečňuje na vyšší hierarchické úrovni. (Hampl, 2005) Střední školy se obvykle nacházejí ve městech s vyšším počtem obyvatel. Odborné střední školy a odborná učiliště se nacházejí i ve středně velkých venkovských sídlech, které bývaly přidružené k nějakému průmyslovému podniku, a žáci zde mohli vykonávat praxi. V případě vymezeného území se střední škola nachází ve městech Třeboň, Veselí nad Lužnicí, České Velenice a Lišov. Město České Velenice a Lišov jsou právě příkladem středně velkého venkovského sídla, kam byla střední škola umístěna na základě průmyslového podniku. V Lišově se nachází střední odborné učiliště s obory truhlář, čalouník a podlahář a v Českých Velenicích se nachází střední škola s obory dopravními, strojními a elektrotechnickými. Opět bylo stanoveno kritérium nejméně dvou podřízených obcí.

Obr. 8: Obslužné regiony středních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

OBSLUŽNÉ REGIONY STŘEDNÍCH ŠKOL ORP TŘEBOŇ
A PŘILEHLÝCH OBCÍ V ROCE 2011

Zdroj: Vlastní práce autorky, mapový podklad ArcCR 500

Tab. 5: Vybrané charakteristiky obslužných regionů středních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

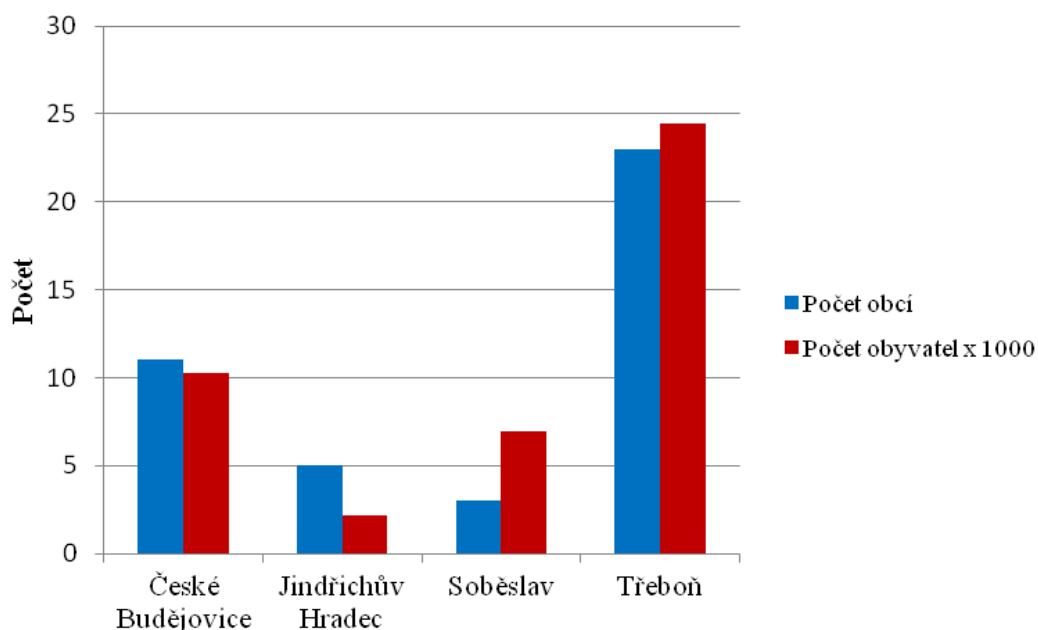
Název střediska	Počet obcí	Počet obyvatel	Míra uzavřenosti mikroregionu (%)	Průměrná vzdálenost (km)
České Budějovice	11	10 243	60,6	25,6
Jindřichův Hradec	5	2 130	42,4	16,0
Soběslav	3	6 931	25,0	14,0
Třeboň	23	24 495	41,3	17,2

*Vyjadřuje, kolikrát se v odpovědích objevila jiná obec než středisko. Výsledná hodnota vyjádřená v procentech a odečtená od 100%.

**Vyjadřuje průměrnou vzdálenost spádujících obcí do střediska

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz, <http://maps.google.cz/>

Graf 3: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech středních škol ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Jedinou obcí, která dané kritérium ve vymezeném území splnila je Třeboň. Zahrnuje 23 obcí a s 24 495 obyvateli tvoří největší obslužný region středních škol. Všechny obce v celém ORP Třeboň mimo obec Cep uvedly Třeboň jako své hlavní centrum spádu. V Třeboni se nachází 4 střední školy. V tomto případě má město Třeboň výsadní postavení ovšem pouze ve svém správním obvodu. Průměrná vzdálenost obcí do střediska je 17 km a některé obce v tomto obslužném regionu nejsou příliš dobře dopravně obsluhovány. Při dojížděce do střední škol nemusí být ale vzdálenost a dopravní obslužnost tak zásadní. Studenti ze vzdálenějších a špatně dostupných obcí mohou využít služeb internátu. Vyjimku tvoří obec Cep, která uvedla jako hlavní směr spádu České Budějovice a obec Novosedly nad Nežárkou, která spáduje do Jindřichova Hradce a tím přesahují hranice svého ORP. Zde se projevuje omezení výzkumu. Dotazník vyplňuje pouze jedna osoba k tomu oprávněná, která považuje za hlavní směr spádu v případě obce Cep České Budějovice nebo v případě Novosedel nad Nežárkou Jindřichův Hradec. Tato skutečnost je také samozřejmě dána silným postavením a větší nabídkou středních škol v krajském městě České Budějovice a v bývalém okresním městě Jindřichův Hradec. Tento mikroregion je nejvíce uzavřený (60,6%).

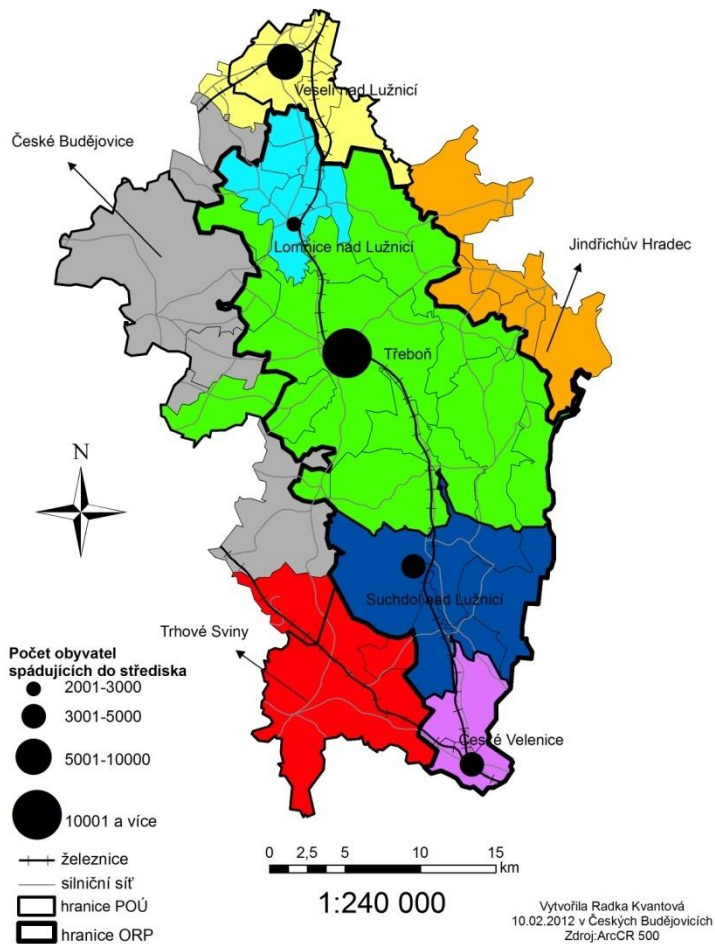
Obce ležící mimo ORP Třeboň spádují ve většině případů přímo do centra svého správního obvodu ORP. Dalším spádovým střediskem obslužného regionu středních škol se staly České Budějovice, které zahrnují všechny přilehlé obce nacházející se přímo v ORP České Budějovice a všechny přilehlé obce z ORP Trhové Sviny. Tento obslužný region tvoří 11 obcí s 10 243 obyvateli a průměrnou vzdáleností do střediska 25 km. Město České Budějovice je krajským městem, které nabízí širokou nabídku středních škol. Podle Hampla(2005) se staly střediskem na prvním místě v Jihočeském kraji a na 6 místě v celé České republice podle pořadí komplexního regionálního významu (KRV). Obce Veselí nad Lužnicí, Vlkov a Val si určily za svůj hlavní směr spádu středisko Soběslav a vytvořili tak obslužný region se 3 obcemi a 6 931 obyvateli. Uzavřenost tohoto obslužného regionu činí pouhých 25%, což znamená, že středisko Soběslav nemá ve tomto území tak výsadní postavení. Průměrná vzdálenost obcí do tohoto střediska činí 14 km. Posledním obslužným regionem středních škol, jehož středisko se nachází mimo ORP, je Jindřichův Hradec a je tvořen 5 obcemi s 2 130 obyvateli. Průměrná vzdálenost obcí do střediska je 16 km. Jindřichův Hradec je bývalé okresní město, které disponuje mnoha zařízeními středních škol a bylo Hamplem (2005) podle pořadí KRV stanoveno jako středisko na 4 místě v Jihočeském kraji a na 57 místě v ČR.

6.3 Obslužné regiony maloobchodu a služeb

V jednotlivých obcích zkoumaného území byla zjišťována dojíždka obyvatel za maloobchodem, běžnými službami a kulturou. Konkrétní otázky se týkaly dojíždky za denními nákupy, nákupy běžného textilu a obuvi, návštěva pošty, banky, knihovny, sportovních a kulturních zařízení, restaurací a vináren a za běžnými službami jako je kadeřník či čistírna. „Maloobchodní síť je ve své geografické struktuře velmi silně podmíněna rozmístěním obyvatelstva v sídelní struktuře.“(Szczyrba,2006,s.20) Prodejna potravin tvoří základní vybavenost obcí s 200 obyvateli, tedy obcí na nejnižší hierarchické úrovni neboli místní úrovni. Naopak prodejna textilu a obuvi, kadeřnické služby, poštovní a bankovní služby se nacházejí v obcích s vyšším počtem obyvatel. Pokud se zvyšuje počet obyvatel v sídle, zvyšuje se i počet druhů zařízení v něm. To znamená, že obce s vyšší úrovní vybavenosti by měli uspokojovat potřeby obyvatel obcí s nižším stupněm vybavenosti. Tímto by měla být vybavenost středisek obslužných regionů maloobchodu a služeb relativně komplexní. (Szczyrba,2006) „Maloobchod tvoří významnou fci. v síti zařízení občanské vybavenosti sídel a regionů a nebyla mu doposud věnována ze strany centrálních institucí včetně statistického výkaznictví patřičná pozornost.“ (Szczyrba, 2005, s.11) Jedinou výjimkou bylo sčítání maloobchodní sítě, které proběhlo v České republice v roce 1999. Ovšem toto sčítání mělo jisté omezení, proběhlo na úrovni okresů a došlo k nadhodnocení statistických údajů u ukazatele prodejní plochy. (Szczyrba, 2005).

Obr. 9: Obslužné regiony maloobchodu a služeb v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

OBSLUŽNÉ REGIONY MALOOBCHODU A SLUŽEB V ORP
TŘEBOŇ A PŘÍLEHLÝCH OBCÍCH V ROCE 2011

Zdroj: Vlastní práce autorky, mapový podklad ArcCR 500

Dané kritérium podřízenosti minimálně dvou obcí ve vymezeném území splnily Třeboň, Veselí nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí a Suchdol nad Lužnicí. Další obcí, která leží ve zkoumaném území a dané kritérium nesplnila, ale stala se střediskem, jsou České Velenice. Takto bylo rozhodnuto na základě již dřívějšího stanovení střediskem Hamplm (2005) podle populační a pracovní velikosti. Druhým důvodem je také odlehlá poloha obce. Mimo vymezené území byly stanoveny za centra obslužných regionů České Budějovice, Trhové Sviny a Jindřichův Hradec.

Obec Nové Hrady společně s Hranicemi nesplnila podmínku podřízenosti min. dvou obcí a byla přiřazena k Trhovým Svinům. Opět se zde projevuje omezení výzkumu.

Tab. 6: Vybrané charakteristiky obslužných regionů maloobchodu a služeb v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

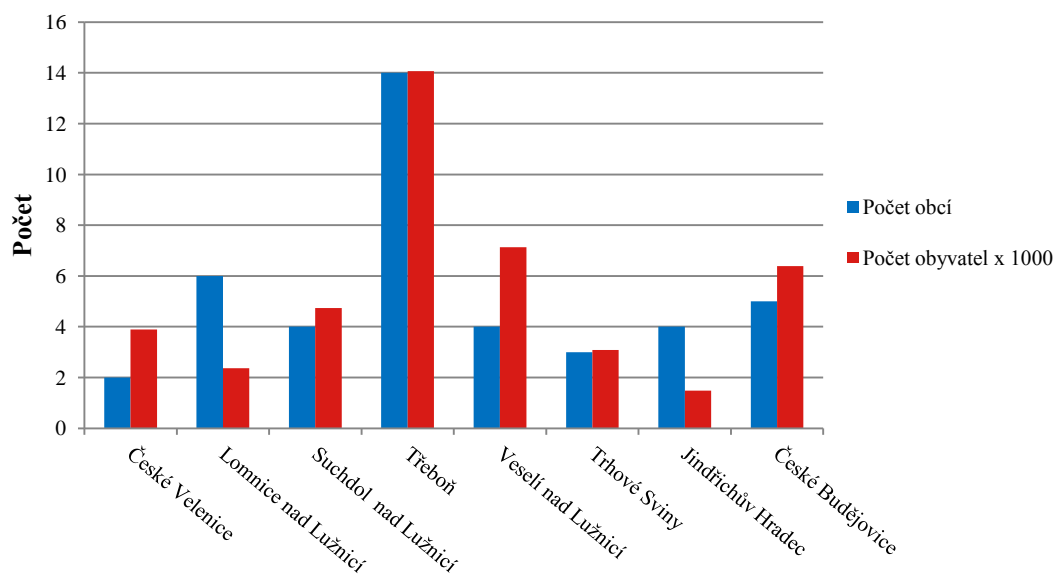
ORP	Název střediska	Počet obcí	Počet obyvatel	Míra uzavřené mikroregionu (%)	Průměrná vzdálenost (km)
Třeboň	České Velenice	2	3 890	45,2	6,6
	Lomnice nad Lužnicí	6	2 361	33,0	5,5
	Suchdol nad Lužnicí	4	4 735	46,8	6,0
	Třeboň	14	14 069	44,5	16,0
Soběslav	Veselí nad Lužnicí	4	7 134	34,7	7,5
TS	Trhové Sviny	3	3 088	45,0	16,5
JH	Jindřichův Hradec	4	1 487	27,0	15,0
ČB	České Budějovice	5	6 392	33,3	20,0

*Vyjadřuje, kolikrát se v odpovědích objevila jiná obec než středisko. Výsledná hodnota vyjádřená v procentech odečtená od 100%.

**Vyjadřuje průměrnou vzdálenost spádujících obcí do střediska

Zdroj: Vlastní práce autorky, www.czso.cz, <http://maps.google.cz/>

Graf 4: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech maloobchodu a služeb ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Nejvýznamnějším obslužným regionem maloobchodu a služeb je Třeboň. Její spádovou oblast tvoří 14 obcí a 14 069 obyvatel. Město Třeboň poskytuje základní i specializované služby a plně uspokojuje potřeby svých obyvatel i obyvatel okolních obcí. Mimo hranice ORP navíc obsluhuje obec Libín, která spadá do ORP České Budějovice. Obec Libín má velmi dobré dopravní spojení do Třeboně, která může v tomto případě konkurovat většímu krajskému městu České Budějovice.

Druhým významným střediskem se stalo Veselí nad Lužnicí zahrnující 4 obce s 7 134 obyvateli. Veselí nad Lužnicí opět tvoří obslužný region společně s obcí Val a Vlkov a navíc s obcí Bošilec, která spadá mimo svůj správní obvod ORP České Budějovice. Veselí nad Lužnicí je podle počtu obyvatel druhým největším a dobře vybaveným centrem. Pro obec Bošilec, co se týče vzdálenosti a dopravní obslužnosti, je nejdostupnějším střediskem poskytujícím tyto služby.

Dalšími středisky, která jsou dobře obslužně vybaveny a mohou tak uspokojovat potřeby obyvatel ve svém obslužném regionu jsou České Velenice, Lomnice nad Lužnicí a Suchdol nad Lužnicí. Tyto střediska leží na významné železniční trati a jsou pro okolní obce dobře dopravně dostupné. Lomnice nad Lužnicí obsluhuje region

tvořený 6 obcemi s 2 361 obyvateli. I přesto, že tato obec není populačně příliš velká, poskytuje dostatečné množství služeb na to, aby mohla obsluhovat menší obce v její bezprostřední blízkosti (průměrná vzdálenost obcí do střediska je pouhých 5,5 km) a stala se tak střediskem. Obslužný region Suchdol nad Lužnicí tvoří 4 obce s 4 735 obyvateli. Průměrná vzdálenost obcí do střediska je také nízká, pouhých 6 km, a středisko je dobře dopravně dostupné. Poslední obslužný region maloobchodu a služeb se střediskem nacházejícím se ve vymezeném regionu je České Velenice. České Velenice jsou spádovým centrem pouze pro sebe sama a obec Nová Ves nad Lužnicí. Vzhledem k tomu, že mají České Velenice odlehlou polohu, jsou dobře obslužně vybaveny. Obyvatele nejsou nuceni dojíždět za těmito službami sice do lépe vybaveného ale poměrně vzdáleného střediska Třeboň.

Střediska, která leží mimo vymezený region, jsou České Budějovice, Trhové Sviny a Jindřichův Hradec. Všechny tyto obce jsou správními středisky správních obvodů ORP a České Budějovice navíc zastávají funkci krajského města. Je tedy zřejmé, že jsou velmi dobře vybaveny, jak základními tak i specializovanými službami, a i přes poměrně velkou průměrnou vzdálenost, jsou pro své okolí hlavními centry spádu.

Všechny obslužné regiony maloobchodu a služeb jsou poměrně málo uzavřené. Nejvíce uzavřený obslužný region je Suchdol nad Lužnicí 46,8%. Nejméně uzavřený je obslužný region Jindřichův Hradec, pouhých 27,0%.

Maloobchodní síť je dnes silně ovlivněna soustavou obchodních řetězců velkých hypermarketů, supermarketů a nákupních center, které se nacházejí ve větších městech či na periferiích těchto měst. Malé obchůdky na vesnicích nemohou svou cenou výrobků konkurovat cenám stanovených v hypermarketech a supermarketech. Obyvatelé těchto obcí, kteří jsou mobilní nebo obcí, které jsou dobře dopravně obsluhovány, dojíždějí za těmito službami do větších středisek. Počet zákazníků v maloobchodě klesá a tak dochází na venkově a hlavně potom v periferních oblastech ke ztrátám obchodních funkcí obce. (Szczyrba, 2005) Tato situace je velmi komplikovaná pro obyvatele, kteří jsou odkázáni na veřejnou dopravu a žijí v obcích, které jsou vzdálené od střediska. Hlavně starým obyvatelům se tyto služby silně prodraží. A v periferních oblastech může dojít k tzv. sociální exkluzi. (Kubeš, Kraft, 2011)

7 Syntéza sledované problematiky

Tato kapitola se zabývá srovnáním obslužného potenciálu obcí s vytvořenými obslužnými regiony zdravotnických zařízení, základních škol a středních škol a maloobchodu a služeb. Střediska některých obslužných regionů byla stanovena mimo vymezené území, kde nebyl obslužný potenciál zjišťován. Srovnání tedy proběhlo pouze mezi obcemi ležícími na území vymezeného regionu.

7.1 Srovnání obslužného potenciálu obcí s obslužnými regiony zdravotnických zařízení

Obslužný potenciál byl stanoven u více obcí, než bylo po zpracování dotazníkového šetření stanoveno středisek obslužných regionů zdravotnických zařízení. Střediska, která se shodují s obslužným potenciálem, jsou Třeboň, Veselí nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí, Chlum u Třeboně, Suchdol nad Lužnicí a České Velenice.

Podle obslužného potenciálu má největší předpoklady stát se střediskem obec Třeboň. Tato skutečnost se potvrdila. Třeboň tvoří podle počtu obyvatel a počtu spádujících obcí největší obslužný region zdrav. zařízení v celém vymezeném regionu a má tak dominantní postavení. Druhou obcí, která se stala střediskem a měla k tomu velmi dobré předpoklady, je Veselí nad Lužnicí. Zde je potřeba poukázat na omezení výzkumu v prostoru. Tento obslužný region se podle počtu obyvatel stal druhým největším a tím se shoduje s velikostí obslužného potenciálu ovšem v případě počtu spádujících obcí tomu tak není. Pokud by byl výzkum rozšířen o více obcí spadajících do ORP Soběslav, jistě by se počet spádujících obcí zvýšil. Třetí obcí s vysokým obslužným potenciálem jsou České Velenice. Ovšem podle velikosti spádové oblasti netvoří tak velký obslužný region, který by odpovídal velikosti obslužného potenciálu střediska. České Velenice jsou díky své marginální poloze spádovou oblastí pouze sami pro sebe. Naopak obslužný potenciál u obce Suchdol nad Lužnicí byl stanoven nižší než u Českých Velenic, ale velikost jeho obslužného regionu je podle počtu obcí i obyvatel vyšší. Středisko Suchdol nad Lužnicí má výhodnější polohu vůči spádujícím obcím a dopravní obslužnost těchto obcí do střediska je také lepší v porovnání s Českými Velenicemi.

Obslužný potenciál obce Suchdol nad Lužnicí je srovnatelný s obcí Lomnice nad Lužnicí a Chlum u Třeboně. Podle počtu obyvatel jsou ale jejich obslužné regiony

menší. Obslužný region Lomnice nad Lužnicí zahrnuje sice vyšší počet obcí, ale jedná se obce s nízkým počtem obyvatel a malou rozlohou, proto velikost střediska neodpovídá stanovenému obslužnému potenciálu. Dalšími obcemi, které mají obslužný potenciál srovnatelný, jsou Stráž nad Nežárkou, Nové Hrady a Lišov. Tyto obce se ale v tomto případě středisky nestaly a naopak je jejich spád silně ovlivněn blízkostí větších měst, u kterých obslužný potenciál stanoven nebyl, protože nespádají do vymezeného území.

Ostatní obce mají velmi nízký obslužný potenciál a v tomto případě se nestaly středisky. V těchto obcích se nacházejí pouze základní školy, které ale nepatří mezi zdravotnická zařízení.

7.2 Srovnání obslužného potenciálu obcí s obslužnými regiony základních škol

Základní školy se nacházejí v obcích nejnižší hierarchické úrovně. Z tohoto důvodu byl obslužný potenciál stanoven i u takovýchto obcí. Obslužné regiony základních škol nejlépe korespondují, až na některé výjimky, s obslužným potenciálem obcí.

Opět má výsadní postavení středisko Třeboň, čímž se shoduje i s obslužným potenciálem. Zde je ovšem patrný vliv ostatních středisek, které jsou pro děti při dojížděce dostupnější. Základním rysem při dojížděce do základních škol je co nejkratší vzdálenost mezi střediskem a spádující obcí a dobrá dopravní obslužnost střediska. Velikost obslužného potenciálu města Veselí nad Lužnicí koresponduje s velikostí jeho obslužného regionu. Dalšími velkými obslužnými regiony jsou podle počtu obyvatel Lišov a Rapšach, který proti velikosti obslužného potenciálu výrazně posílil. Tato skutečnost je dána tím, že obec Suchdol nad Lužnicí se nestala střediskem a spáduje právě do Rapšachu, čímž výrazně zvýšila počet obyvatel tohoto obslužného regionu. I přesto, že obec Suchdol nad Lužnicí má velmi dobrý obslužný potenciál proto stát se střediskem ale nesplnila základní podmínku. Lišov má stejně velký obslužný potenciál, jako Lomnice nad Lužnicí, Chlum u Třeboně, Nové Hrady nebo Stráž nad Nežárkou, ale v případě dojížděky do základních škol je velikost jeho obslužného regionu výrazně vyšší než u ostatních středisek. Naopak České Velenice mají třetí nejvyšší obslužný potenciál, ale velikost jeho obslužného regionu patří spíše mezi ty menší, například jako

Chlum u Třeboně či Lomnice nad Lužnicí. Také velikost obslužného regionu Stráž nad Nežárkou je výrazně nižší proti svému obslužnému potenciálu.

Ostatní obce, u kterých byl stanoven obslužný potenciál a základní škola se v nich nachází, se středisky nestaly a spádují i mimo vymezené území. Ve většině těchto obcí se nachází pouze první stupeň základních škol nebo nesplnily základní podmínku podřízenosti, tudíž se nemohly stát středisky. Jejich obyvatelé musejí tedy do plně vybavené základní školy dojíždět.

7.3 Srovnání obslužného potenciálu s obslužnými regiony středních škol

Dojízdka do středních škol se uskutečňuje mezi obcemi vyšší hierarchické úrovně. Střední školy se nacházejí pouze ve větších městech nebo v menších městech, založených na rozvoji nějakého průmyslu.

Jedinou obcí, která se stala střediskem obslužného regionu středních škol a má také nejvyšší obslužný potenciál, je Třeboň. Třeboň disponuje v daném území nejvyšším počtem středních škol tudíž má výborné předpoklady k tomu stát se střediskem. Tomu odpovídá také velikost jeho spádové oblasti, která se až na dvě výjimky shoduje s hranicí ORP.

Obec Veselí nad Lužnicí má také velmi dobré předpoklady, ovšem nedisponuje dostatečným počtem středních škol a nesplnila danou podmínku podřízenosti. Pro ni samotnou a okolní obce je daleko významnějším střediskem Soběslav, která leží mimo vymezené území.

Třetí obcí, která má také předpoklady k tomu stát se střediskem a nachází se zde střední škola, jsou České Velenice. Díky své marginální poloze ale nesplnily podmínku podřízenosti dvou obcí a také střední škola, která se zde nachází, má pouze určitou specializaci. Tím nedokáže uspokojit potřeby všech studentů, kteří by mohli být potenciálními spádujícími obyvateli. Také Lišov se nestal střediskem i přesto, že se zde nachází střední škola a má předpoklady proto stát se střediskem. Nesplnil ale danou podmínku a projevuje se zde silný vliv krajského města České Budějovice, které disponuje nejvyšším počtem středních škol v celém Jihočeském kraji.

Ostatní obce, u kterých byl stanoven obslužný potenciál, nedisponují touto službou, tudíž se nemohly stát středisky a do středních škol musejí jejich obyvatelé dojíždět i mimo vymezené území.

7.4 Srovnání obslužného potenciálu s obslužnými regiony maloobchodu a služeb

Pro stanovení obslužného potenciálu obcí byla hodnocena pouze nabídka služeb ve zdravotnictví a školství. Stanovit obslužný potenciál podle služeb v maloobchodu, kultuře či sportu je velmi komplikované jelikož dostupná data nemusejí být relevantní. (Kubeš, Pahorecká, 2000) Stanovený obslužný potenciál obcí poměrně dobře odráží rozložení středisek ve vymezeném území. Nakonec bylo tedy rozhodnuto, že bude použit i pro srovnání s obslužnými regiony maloobchodu a služeb.

Jedinými středisky těchto obslužných regionů byly stanoveny obce Třeboň, Veselí nad Lužnicí, České Velenice, Suchdol nad Lužnicí a Lomnice nad Lužnicí.

Opět má zde nejlepší předpoklady Třeboň, jejíž obslužný region má výsadní postavení a zahrnuje nejvyšší počet spádových obcí a obyvatel. Třeboň je největším městem ve vymezeném území a je logické, že bude disponovat největším počtem všech vybraných služeb. V posledních letech se objevuje trend, kdy dochází ke snižování maloobchodních prodejen na venkově a naopak ve městech dochází k jejich rozvoji a zkvalitnění. Dnes se ve městech vyskytuje rozsáhlý systém supermarketů, ve větších městech potom hypermarketů.

Druhou obcí s vysokým obslužným potenciálem, se kterým koresponduje i velikost obslužného regionu je Veselí nad Lužnicí. Toto město je populačně o něco menší než Třeboň. Také dokáže velmi dobře uspokojit své obyvatele a obyvatele spádujících obcí. Ovšem v případě obslužného regionu maloobchodu a služeb je velikost jejího spádového území největší ze všech obslužných regionů u ní takto stanovených.

Dalšími obcemi, které měly předpoklady k tomu stát se středisky a splnily podmínku podřízenosti, jsou České Velenice a Suchdol nad Lužnicí. Obslužný potenciál Českých Velenic je vyšší než u Suchdola nad Lužnicí ale populační velikost jejich obslužných

regionů je shodná. V tomto případě je Suchdol nad Lužnicí stejně významným střediskem jako České Velenice.

Poslední obcí, která se stala střediskem, je Lomnice nad Lužnicí. Ve všech případech spádovosti a také teď je její spádová oblast menší než velikost jejího obslužného potenciálu. Leží v blízkosti města Třeboň, které je zajisté významnějším střediskem.

U ostatních obcí nebyla splněna podmínka podřízenosti minimálně dvou obcí, tudíž nebyly stanoveny středisky i přesto, že některé z nich mají poměrně dobrý obslužný potenciál.

8 Závěr

Tato práce se zabývala dojížděnou obyvatel za vybranými druhy služeb ve školství, zdravotnictví, maloobchodu, kultury a sportu. Výzkum probíhal ve 25 obcích správního obvodu ORP Třeboň a 17 přilehlých obcích spadajících do správního obvodu ORP Soběslav, České Budějovice, Jindřichův Hradec a Trhové Sviny.

Data pro tento výzkum byla získána formou dotazníkového šetření. Hlavním zdrojem dat pro tento výzkum bylo dotazníkové šetření, které proběhlo přes starosty jednotlivých obcí. Zde vznikla omezení výzkumu. Dotazník vyplňovala pouze jedna osoba k tomu určená, v tomto případě to byl starosta obce případně zástupce starosty, která odpovídala za všechny obyvatele dané obce. Získané informace tedy nemusejí přesně určovat spád všech obyvatel obce. Dále se objevil problém při spolupráci s některými starosty obcí, kteří byli ochotni vyplnit dotazník až po několikáté prosbě. Další omezení vzniklo při sestavování obslužných regionů. Do vymezeného území byly zahrnuty všechny obce ORP Třeboň ale pouze část obcí spadajících do jednotlivých ORP sousedících s ORP Třeboň. V tomto případě nebylo možné zjistit, jestli se některá z přilehlých obcí, může stát střediskem i přesto, že ve vymezeném území nesplnila kritérium podřízenosti minimálně dvou obcí. U střediska Nové Hrady obslužného regionu základních škol bylo toto omezení vyřešeno dodatečným telefonickým hovorem přímo do základní školy v Nových Hradech. Na druhou stranu je třeba říci, že i přes jistá omezení patří tato metoda výzkumu k nejvhodnějším způsobům jak získat data pro výběr středisek v rozsáhlejších územích.

Cílem práce bylo zjistit, kam spádují obyvatelé obcí za vybranými službami a na základě vyhodnocených dotazníků vymezit obslužné regiony. Bohužel spolupráce dotazovaných starostů nebyla příznivá. Nakonec jsem získala 96 % vyplněných dotazníků, na jejichž základě jsem vymezila obslužné regiony zdravotnických zařízení, základních škol, středních škol, maloobchodu a služeb a také jsem stanovila střediska těchto obslužných regionů. Dalším cílem bylo vytvořit obslužný potenciál a porovnat ho s vytvořenými obslužnými regiony. Pro hodnocení obslužného potenciálu byla použita data za služby ve zdravotnictví a školství. Podle obslužného potenciálu se ve vymezeném území tyto služby nacházejí i v obcích nejnižší hierarchické úrovně, což

nejvíce korespondovalo s obslužnými regiony základních škol a zdravotnických zařízení.

Pro tuto práci byly stanovené tři hypotézy. První hypotéza předpokládala, že hlavní postavení při dojížděce bude mít město Třeboň s výjimkou dojížděky do základních škol a středních škol. Třeboň má ve vymezeném území výsadní postavení hlavně při dojížděce do středních škol, kdy plně uspokojuje potřeby obyvatel skoro všech obcí celého ORP Třeboň. Ovšem přilehlé obce spádují do většího krajského města České Budějovice nebo bývalého okresního města Jindřichův Hradec a do města Soběslav. Tímto se potvrdila část předpokládané hypotézy. Dále má potom výsadní postavení při dojížděce za maloobchodem a službami. Ale při dojížděce do základních škol a zdravotnických zařízení tomu tak není. Stala se sice podle počtu obyvatel největším střediskem těchto obslužných regionů ale podle velikosti spádového území až tak výsadní postavení nemá. Obě dvě tyto služby jsou v území velmi dobře rozloženy i do menších středisek.

Druhá hypotéza předpokládala, že bude město České Velenice dobře uspokojovat potřeby svých obyvatel a obyvatel okolních obcí. V prvním případě se toto tvrzení potvrdilo. České Velenice jsou vzhledem ke své marginální poloze velmi dobře obslužně vybaveny a plně uspokojují potřeby všech svých obyvatel. Ovšem obyvatelé okolních obcí uspokojují své potřeby spíše v blízkém středisku Suchdol nad Lužnicí. Jedinou obcí, která v případě dojížděky do základních škol, za maloobchodem a službami spáduje do Českých Velenic je Nová Ves nad Lužnicí.

Poslední hypotéza předpokládala, že budou některé obce spádovat mimo území svého ORP přímo do města Třeboň nebo naopak některé obce z ORP Třeboň do Veselí nad Lužnicí. Jedinou obcí, která se nachází mimo území ORP Třeboň a spáduje do města Třeboň je Libín a to v případě dojížděky za maloobchodem a službami. Naopak obce Cep, Novosedly nad Nežárkou a Stříbřec spádují do středisek stanovených mimo jejich území ORP Třeboň. Obce Ponědraž, Ponědražka a Frahelž, které leží na okraji ORP Třeboň, nespádují do Veselí nad Lužnicí ale překvapivě do stanoveného střediska Lomnice nad Lužnicí. I přesto, že Veselí nad Lužnicí je druhým největším střediskem ve vymezeném území a disponuje větším zastoupením služeb.

Služby ve zdravotnictví a základním školství jsou v daném regionu poměrně dobře rozloženy. Každou větší část území obsluhuje menší středisko. Výjimku tvoří střední školy, které se vyskytují ve větších městech, a v daném území se nachází pouze větší město Třeboň s 8 653 obyvateli. Nabídka služeb v maloobchodu a jiných druhů služeb nepokrývá plně potřeby obyvatel menších obcí, kteří jsou nuceni za nimi dojíždět do vzdálenějších středisek. Ve vymezeném území je poměrně dobrá dopravní infrastruktura a se zvyšující se automobilizací není pro mladší obyvatele problém za službami dojíždět. Právě rozvoj individuální automobilizace vedl ke snižování závislosti obyvatel venkovských obcí na službách poskytovaných v místě svého bydliště. Ovšem staří obyvatelé a školáci jsou odkázáni na linky osobní hromadné dopravy. (Kubeš, Pahorecká, 2000). Velkou výhodou zde tvoří koncentrace významných středisek přímo na hlavní železniční trati, která prochází napříč celým ORP Třeboň. Stále se zde ale vyskytují obce, které leží mimo hlavní dopravní komunikace a železniční trasy. Tyto obce nejsou dobře dopravně obsluhovány. Pokud obyvatelé těchto obcí nemohou veškeré potřeby uspokojit v nejbližším středisku, jsou nuceni dojíždět do vzdálenějšího většího střediska, což může být v tomto případě pro některé obyvatele problém.

V případě dojížděky za speciálními zdravotnickými službami by mohlo být velkou výhodou zpřístupnění Zemské kliniky Waldviertel v Gmündu pro obyvatele Českých Velenic

a okolních obcí. V celé této části regionu se nenachází žádné větší středisko, které by tyto služby poskytovalo.

Dále by se měla lépe obslužně vybavit města Chlum u Třeboně, Nové Hrady a Lišov, která nedokáží plně poskytnou služby maloobchodu a jiných druhů služeb svým obyvatelům

a obyvatelům okolních obcí. Bohužel dnes dochází spíše k opačnému procesu, kdy je nabídka služeb maloobchodu ve venkovských sídlech rušena. (Szczyrba, 2005)

Při stanovení obslužných regionů nedošlo až tak k výraznému přesahu spádujících obcí mimo území svého ORP. V tomto případě celkem dobře hranice ORP odpovídají sociogeografickým regionům. Výjimku samozřejmě tvoří dojížděka do středních škol. Jediné co by mohlo být v administrativním členění území změněno, je stanovení obce

Lomnice nad Lužnicí obcí s PÚ. Ve třech případech se stala střediskem pro mnoho okolních obcí.

Tuto práci by mohli využít starostové obcí a snažit se lépe vybavit své obce chybějícími službami nebo zlepšit dopravní obslužnost obce v případě dojížděky. Jediný celorepublikový výzkum na této úrovni byl proveden v roce 1988 Maryášem. V posledních letech bylo vytvořeno mnoho bakalářských na toto téma v několika ORP v ČR (př. Vácha, 2012). Bohužel stále neexistují podrobná statistická data v celorepublikovém měřítku, která by dobře odrážela spádovost obyvatel za službami. Do budoucna by bylo dobré v tomto způsobu výzkumu pokračovat a získat znovu data za celou Českou republiku. Čímž by se zjistila dosavadní situace obslužné vybavenosti hlavně venkovských obcí.

Seznam použité literatury

- ANDĚL, J. (1996): Sociogeografická regionalizace. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta Pedagogická, Ústí nad Labem, 85s.
- CARTER, H. (1995): The study of urban geography. Arnold Publishing, London, s. 420
- DOKOUPIL, A. (2008): Spádovost za službami ve vybraném mikroregionu. Diplomová práce. Katedra regionální ekonomie a správy Ekonomicko – správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 70 s.
- FURUSETH, O. (1998): Service provision and social deprivation. In: ILBERY, B. (1998): The geography of rural chase. Prentice Hall Publishing, s. 233-254
- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. PřF UK, DemoArt, Praha, 147 s., 1 mapová příloha (2001).
- IVANIČKA, K. (1983): Základy teórie a metodológie socioeconomickej geografie. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 448s
- JOHNSTON, R., GREGORY, D., PRATT, G., WATTS, M. (2000): The Dictionary of Human Geography. Blackwell Publishing, 958 s.
- KLAPKA, P. (2008): Regiony a regionalizace. In: TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Česněk, s.r.o., Plzeň, s. 371-396
- MULÍČEK, O. (2008): Geografie sídel. In: TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Česněk, s.r.o., Plzeň, s. 97-129
- KUBEŠ, J., KRAFT, S. (2011): Periferní oblasti jižních Čech a jejich sociálně populační stabilita. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 47 (4): s. 805-829.
- KUBEŠ, J., PAHORECKÁ, J., (2000): Obslužná vybavenost, střediskovou a spádovost venkovských sídel. Okresy Písek, Tábor a okolí, rok 1998. In: Kubeš, J., (ed.): "Problémy stabilizace venkovského osídlení ČR". PF JU České Budějovice, s. 61 - 115.

MANOVÁ, Z. (2007): Spádovost za službami ve vybraném mikroregionu. Bakalářská práce. Katedra regionální ekonomie a správy Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 43 s.

MARYÁŠ, J. (1988): Dojíždka do škol a za službami. In: Atlas obyvatel ČSSR, Geografický ústav ČSAV Brno.

MARYÁŠ, J. (1983): K metodám výběru středisek maloobchodu a sfér jejich vlivu. In: Zprávy GgÚ ČSAV, Roč. 20, čís. 3, s. 61-81

ŘEHÁK, S., HALAS, M., KLAPKA, P (2009): Několik poznámek k možnostem aplikace Reillyho modelu. In: Geographia Moravica 1(2009). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 47-58

SZCZYRBA, Z. (2008): Geografie služeb. In: TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, s. 271-291.

SZCZYRBA, Z. (2006): Geografie obchodu-se zaměřením na současné trendy v maloobchodě. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Olomouc, 90s.

SZCZYRBA, Z. (2005): Maloobchod v ČR po roce 1989. Vývoj a trendy se zaměřením na geografickou organizaci. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Olomouc, 126 s.

Zákony

Zákon č. 314/2002 Sb.

Zákon č. 129/2000 Sb.

Internetové zdroje

Internetové adresy obcí. [online]. [cit. 2011-01-05]

www.google.cz

Jízdní řády. [online]. [cit. 2012-03-10]

www.idos.cz

Městská a obecní statistika. [online]. [cit. 2011-12-20]

http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/okresy/CZ0311/

http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/okresy/CZ0313/

http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/okresy/CZ0317/

Údaje o jednotlivých ORP. [online]. [cit. 2011-10-16]

http://www2.czso.cz/x/redakce.nsf/i/vybrane_ukazatele_orp_ceske_budejovice

http://www2.czso.cz/x/redakce.nsf/i/vybrane_ukazatele_orp_jindrichuv_hradec

http://www2.czso.cz/x/redakce.nsf/i/vybrane_ukazatele_orp_sobeslav

http://www2.czso.cz/x/redakce.nsf/i/vybrane_ukazatele_orp_trebon

Vzdálenost mezi obcemi. [online]. [cit. 2011-12-28]

<http://maps.google.cz/>

Dopravní infrastruktura ORP Třeboň. [online]. [cit. 2012-02-15]

<http://www.mas-trebonsko.cz/files/Trebonsko.pdf>

Seznam obrázků, tabulek, grafů a příloh

Seznam obrázků

Obr. 1: Administrativní členění správního obvodu ORP Třeboň a přilehlých obcí

Obr. 2 : Počet obyvatel v obcích ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2010

Obr. 3: Dopravní síť ORP Třeboň a přilehlých obcí

Obr. 4: Dopravní obslužnost obcí ORP Třeboň a přilehlých obcí veřejnou hromadnou dopravou v roce 2012

Obr. 5: Obslužný potenciál obcí ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Obr. 6: Obslužné regiony zdravotnických zařízení v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Obr. 7: Obslužné regiony základních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Obr. 8: Obslužné regiony středních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Obr. 9: Obslužné regiony maloobchodu a služeb v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Seznam tabulek

Tab. 1: Bodové hodnocení obcí podle nabízených služeb ve školství a zdravotnictví v roce 2011

Tab. 2: Počet základních a středních škol v obcích s obslužným potenciálem

Tab. 3: Vybrané charakteristiky obslužných regionů zdravotnických zařízení v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Tab. 4: Vybrané charakteristiky obslužných regionů základních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Tab. 5: Vybrané charakteristiky obslužných regionů středních škol v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Tab. 6: Vybrané charakteristiky obslužných regionů maloobchodu a služeb v ORP Třeboň a přilehlých obcích v roce 2011

Seznam grafů

Graf 1: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech zdravotnických zařízení v ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Graf 2: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech základních škol ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Graf 3: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech středních škol ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Graf 4: Počet obcí a obyvatel v obslužných regionech maloobchodu a služeb ORP Třeboň a přilehlých obcí v roce 2011

Seznam příloh

Příloha 1: Vzor dotazníku

Příloha 2: Vybrané obce

Příloha 1: Vzor dotazníku

Vážená paní starostko, vážený pane starosto.

Jmenuji se Radka Kvantová a jsem studentkou Pedagogické fakulty na Jihočeské univerzitě. Studuji obor Geografie pro veřejnou správu a pro tento rok budu zpracovávat bakalářskou práci na téma Spádovost obyvatel za službami v mikroregionu ORP Třeboňsko. Má práce bude vycházet z dotazníkového šetření. Laskavě Vás žádám, jestli byste mohl/a vyplnit přiložený dotazník. Veškeré poskytnuté informace budou použity výhradně pro mou bakalářskou práci.

Děkuji za Váš čas, s pozdravem Radka Kvantová.

Telefon / e-mail: 721 030 596/ kontrast@seznam.cz

Vyplňte prosím názvy obcí, kam lidé za službami směřují. Sloupec „převážně“ vyplňujte, pokud obyvatelé uspokojují své potřeby v jedné obci. Při vyplnění tohoto sloupce lze zároveň označit sloupec částečně a výjimečně (pro druhotné a ojedinělé cíle). Jsou-li cesty tak rozdílné nebo ojedinělé, že nelze určit jen jeden převažující směr, vyplňte pouze sloupec částečně či výjimečně.

Druh potřeby	Název navštěvované obce		
	Převážně (pravidelně)	Částečně (méně často)	Výjimečně (velmi zřídka)
Denní nákupy (potraviny, drogerie, běžné domácí potřeby)			
Nákupy běžného textilu a obuvi			
Návštěva mateřské školy			
Návštěva základní školy			
Návštěva střední školy, gymnázia, učiliště			

Návštěva praktického lékaře pro dospělé			
Návštěva dětského lékaře			
Návštěva ženského lékaře			
Návštěva zubního lékaře			
Návštěva odborného lékaře			
Návštěva nemocnice			
Návštěva lékárny			
Návštěva pošty			
Návštěva banky			
Návštěva knihovny			
Návštěva sportovních zařízení			
Návštěva kulturních zařízení (kina, divadla)			
Návštěva restaurací a vináren			
Běžné služby (kadeřník, čistírna, oprava obuvi)			

Dotazník vyplnil/a

Datum

Příloha 2: Seznam oslovených obcí

Název obce			
1.	Bošilec	22.	Mazelov
2.	Cep	23.	Nová Ves nad Lužnicí
3.	České Velenice	24.	Nové Hrady
4.	Domanín	25.	Novosedly nad Nežárkou
5.	Dunajovice	26.	Petříkov
6.	Dvory nad Lužnicí	27.	Pístina
7.	Dynín	28.	Ponědraž
8.	Frahelž	29.	Ponědrážka
9.	Halámky	30.	Příbraz
10.	Hamr	31.	Rapšach
11.	Hatín	32.	Smržov
12.	Hrachoviště	33.	Staňkov
13.	Hranice	34.	Stráž nad Nežárkou
14.	Chlum u Třeboně	35.	Stříbřec
15.	Jílovice	36.	Suchdol nad Lužnicí
16.	Klec	37.	Štěpánovice
17.	Libín	38.	Třeboň
18.	Lišov	39.	Val
19.	Lomnice nad Lužnicí	40.	Veselí nad Lužnicí
20.	Lužnice	41.	Vlkov
21.	Majdalena	42.	Záblatí